

Міністерство культури України
Одеська національна наукова бібліотека

Календар знаменних і пам'ятних дат
Одеси та Одещини на 2017 рік

Упорядник О. П. Делі

Одеса
2016

Січень

1 січня

25 років тому (1992) вийшов перший номер обласної газети «Одеські вісті».

2 січня

150 років від дня смерті **Петра Спиридоновича Білярського** (1819-1867), філолога-славіста, фахівця з порівняльного мовознавства, екстраординарного академіка Російської академії наук.

В 1865-1866 рр. викладав у Новоросійському університеті на історико-філологічному факультеті курси із історії російської і давньоруської словесності. До числа робіт П. С. Білярського належать: «Очерк биографии академика Круга», «Введение во всеобщее языкознание В. Гумбольдта», «Судьбы церковно-славянского языка : историко-филологическое исследование», «О различии организма человеческого языка», «Материалы для биографии Ломоносова», «Опыт словаря к сочинениям Ломоносова».

Похований в Одесі на старому кладовищі.

****

130 років від дня народження **Миколи Андрійовича Чайковського** (1887-1970), математика.

Одеська українська громада 1929 р. запросила М. Чайковського на вакантну посаду професора Одеського інституту народної освіти, де він очолив кафедру математичного аналізу, а з 1931 р. – кафедру алгебри та методики викладання математики. Керував також секцією математичного аналізу в Одеській філії Українського науково-дослідного інституту математики. Опублікував праці «до теорії дискримінанта алгебраїчного рівня» (1932). Видав цінну для історії вітчизняної математики «Українську математичну наукову бібліографію». Переклав з німецької на українську першу частину «Елементарної математики» Ф. Клейна.

****

130 років від дня народження **Олександра Леопольдовича Коцейовського** (1887-1919), історика стародавнього світу, єгиптолога.

У 1915-1919 рр. О. Л. Коцейовський читав курси з єгиптології, історії Давнього Сходу, історії мистецтва Давнього Сходу на історико-філологічному факультеті Новоросійського університету, де обіймав посаду приват-доцента на кафедрі загальної історії. 1918 р. опублікував в Одесі фундаментальне дослідження текстів давньоєгипетських пірамід.

5 січня

150 років від дня народження **Євгена Парфеновича Трифільєва** (1867-1928), історика, археолога, архівіста.

У 1911-1920 рр. викладав на кафедрі російської історії Новоросійського університету, де з 1915 р. обіймав посаду ординарного професора. 1912 р. вперше прочитав у Новоросійському університеті окремий курс російської

історіографії. Очолював кафедру російської історії в Одеському інституті народної освіти. Є. П. Трифільєв був першим головою соціально-економічної секції Одеської комісії краєзнавства, членом Одеського товариства історії та старожитностей, а також членом історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті.

9 січня

170 років від дня народження *Семена Петровича Ярошенка* (1847-1917), математика.

Народився в м. Херсоні. Навчався в Рішельєвському ліцеї в Одесі. 1864 р. С. П. Ярошенко вступив на фізико-математичний факультет Київського університету, звідки перейшов на другий курс математичного відділення фізико-математичного факультету Новоросійського університету, де потім викладав. Працював на кафедрі чистої математики. В 1881-1890 рр. – ректор Новоросійського університету. 1899 р. С. П. Ярошенко вийшов у відставку, але продовжував працювати в університеті позаштатним професором до останніх днів життя. 1919 р. на фізико-математичному факультеті університету встановлено премію ім. С. П. Ярошенка. Його наукові праці: «Алгебраические операции в области элементарных геометрических форм» (1878), «К теории способа наименьших квадратов» (1893) та ін.

12 січня

110 років тому відбулося освячення та відкриття Валіхівського притулку при міській лікарні.

****

110 років від дня народження *Сергія Павловича Корольова* (1907-1966), конструктора ракетно-космічних систем, академіка АН СРСР, двічі Героя Соціалістичної Праці, лауреата Ленінської премії.

С. П. Корольов 1924 р. закінчив в Одесі професійно-технічну школу. На будинку, де він навчався (вул. Мечникова, 15), встановлено меморіальну дошку. Ім'ям академіка Корольова була названа вулиця в Київському районі Одеси.

13 січня

205 років тому (1812) була видана постанова, за якою в Одесі дозволено вільне добування та продаж солі.

****

190 років тому (1827) вийшов перший номер газети «Одесский вестник».

15 січня

70 років від дня народження *Миколи Михайловича Суховецького* (1947), письменника.

Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1970). Член Національної спілки письменників України з 1979 р. 15 років був

редактором у видавництві «Маяк». Видав збірки «Три кілометри від станції» (1977), «Хоро» (1981), «З коханих рук» (1985), «Кімната для ігор» (1989), «Мистецтво копати картоплю» (2009), роман «Розигри» (2004); збірку віршів «Зустрічі нашої світло» (2001); дитячу книжку «Вірші для Христинки» (2005).

21 січня

110 років від дня народження *Івана Івановича Кобилянського* (1907-1996), педагога.

І. І. Кобилянський очолював кафедру педагогіки Одеського державного університету (1966-1986). Його вважають фундатором нового напрямку в педагогічній науці – педагогіки вищої школи. Він – автор підручника «Педагогіка вищої школи», який видавався російською та китайською мовами.

25 січня

160 років від дня народження *Олександра Олександровича Браунера* (1857-1941), зоолога, археолога, письменника, громадського діяча.

Навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету (1876-1881). 1920 р. став професором Одеського сільськогосподарського інституту. 1939 р. почав працювати професором кафедри зоології Одеського державного університету і консультантом зоологічного музею при університеті. В зоологічному музеї Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова організована діюча експозиція матеріалів, що висвітлюють життя і діяльність О. О. Браунера, створено музейний фонд його імені.

28 січня

220 років тому (1797) був проведений перший перепис населення міста Одеси.

****

120 років від дня народження *Валентина Петровича Катаєва* (1897-1986), письменника.

Народився й до 1922 р. жив в Одесі. На початку 1910-х рр. дебютував на сторінках місцевих видань. Багато творів присвятив життю рідного міста, зокрема тетралогію «Волны Чёрного моря», казку «Жемчужина», кіноповість «Поэт».

Ім'ям Катаєва в Одесі названо провулок. У центрі міста, на вулиці Преображенській, є скульптурна композиція скульптора М. І. Степанова «Петя и Гаврик», (героїв повісті письменника «Белеет парус одинокий»). Меморіальну дошку В. П. Катаєву встановлено на фасаді будинку, де народився письменник (вул. Базарна, 4).

29 січня

115 років тому (1902) вулицю Надеждинську перейменовано на вулицю Гоголя.

30 січня

165 років від дня народження *Василя Михайловича Реп`яхова* (1852-1905), зоолога.

Закінчив Рішельєвську гімназію. Навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету (1869-1873). Закінчив університетський курс зі ступенем кандидата. Був залишений при університеті для підготовки до професорського звання. 1875 р. став хранителем зоологічного кабінету Новоросійського університету. 1886 р. здобув ступінь доктора зоології, того ж року призначений екстраординарним професором зоології. Після відкриття при Новоросійському університеті медичного факультету (1900) читав курс зоології для студентів-медиків. Був активним членом Новоросійського товариства природознавців, довгий час – його секретарем.

В. М. Реп`яхов був першим науковцем-біологом, який порушив питання про створення «теоретичної біології», про що свідчить його наукова робота «Введение в изучение медицинской зоологии» (1905).

Лютий**1 лютого**

120 років від дня народження *Гордія Івановича Левченка* (1897-1981), адмірала.

Під час Великої Вітчизняної війни брав участь в обороні Одеси, Миколаєва, Севастополя.

****

115 років від дня народження *Костянтина Олександровича Виноградова* (1902-1989), зоолога, гідробіолога.

В 1952-1953 рр. організував Одеську біологічну станцію Інституту гідробіології АН УРСР. Протягом майже двох десятиріч очолював численні експедиції Одеської біологічної станції та Одеського відділення Інституту біології південних морів у Чорному й Азовському морях на науково-дослідних суднах «Академик Зернов» (1954-1960), «Миклуха-Маклай» (1960-1972).

Похований на Таїровському кладовищі в Одесі.

2 лютого

110 років від дня смерті *Дмитра Івановича Менделєєва* (1834-1907), хіміка.

Д. І. Менделєєв приїхав до Одеси 1855 р. Був призначений вчителем математики та фізики в гімназії при Рішельєвському ліцеї, але вже через місяць переведений на посаду старшого вчителя природничих наук. 1856 р.

склав педагогічну програму викладання природничих наук у гімназії, а також проект «Кабинета естественных наук».

Пам'ять Д. І. Менделєєва в Одесі увічнена барельєфом, який встановлено на будинку, де був розташований Рішельєвський ліцей (вул. Дерібасівська, 16).

****

95 років від дня народження **Олександри Володимирівни Архангельської** (1922-1997), професора кафедри політехнічної економіки Одеського вищого інженерного морського училища ім. Ленінського комсомолу, почесного громадянина міста, учасниці Великої Вітчизняної війни.

4 лютого

120 років від дня народження **Ганни Михайлівни Панкратової** (1897-1957), історика, академіка АН СРСР, заслуженого діяча науки РФСР.

Народилася в Одесі. Після закінчення одеської гімназії почала викладати у вечірній та недільній школах. У 1914-1917 рр. навчалася на історичному факультеті Одеських вищих жіночих курсів. Під час навчання на курсах брала активну участь у студентському русі. Працювала інструктором позашкільної освіти (1917-1918). В 1918-1920 рр. брала участь у партизанському русі в Одеській губернії.

5 лютого

90 років від дня народження **Володимира Григоровича Власова** (1927-1999), живописця, заслуженого художника УРСР.

Народився в Одесі. Навчався в Одеському художньому училищі. З 1953 р. брав участь у республіканських і всесоюзних виставках. Член Одеської організації Спілки художників України (1957). Заслужений художник України (1972). Автор пейзажів, портретів і тематичних картин, частина з яких зберігається в Одеському художньому музеї. Полотна: «Гуси» (1963), «Осенний вечер» (1957), «Крыши Одессы» (1962) та ін.

7 лютого

170 років від дня народження **Володимира Володимировича Заленського** (1847-1918), відомого зоолога, ембріолога, академіка Російської академії наук.

1882 р., за рекомендацією О. О. Ковалевського та І. І. Мечникова, був запрошений до Новоросійського університету ординарним професором і завідувачем кафедри зоології. Працював в Одесі до 1897 р.

В. В. Заленський, разом з І. І. Мечниковим та О. О. Ковалевським, вважається засновником порівняльної ембріології безхребетних. Ряд досліджень ученого присвячено ембріональному і постембріональному розвитку риб (двотомник «История развития стерляди (*Acipenser ruthenus*)»; 1878, 1880).

****

170 років від дня народження **Олександра Олександровича Русова** (1847-1915), історика, громадського діяча.

У 1879-1883 рр. перебував в Одесі, де брав участь у діяльності української громади. О. О. Русов вивчав українську фольклористику; найбільш відома його праця – «Остап Вересай и исполняемые им думы и песни» (1874).

10 лютого

180 років від дня смерті **Олександра Сергійовича Пушкіна** (1799-1837), поета, письменника, засновника нової російської літератури.

О. С. Пушкін перебував в Одесі на засланні у 1823-1824 рр. В цей час він написав 37 віршів і 2 поеми («Бахчисарайский фонтан» та «Цыганы»), а також дві перші глави «Евгения Онегина».

В Одесі на Приморському бульварі встановлено пам'ятник поету. Одна з центральних вулиць міста носить його ім'я. На ній у будинку №13 працює музей О. С. Пушкіна, поряд з яким встановлено пам'ятник поету.

11 лютого

80 років від дня народження **Віталія Федоровича Орленка** (1937), письменника.

В. Ф. Орленко закінчив Одеський інститут інженерів морського флоту (1964). Працював редактором у видавництві «Маяк» і в редакції газети «Моряк», директором Одеського будинку творчості письменників. Автор збірників повістей та оповідань: «Сліди» (1972), «Червона сіль» (1976), «Дністровська «новь» (1979) та ін. Член Національної спілки письменників України з 1978 р.

13 лютого

160 років тому (1857) прийнято статут «Одесского женского благотворительного общества».

Товариство було створене навесні 1829 р. Головою товариства була Є. К. Воронцова, віце-головою – Р. С. Едлінг. 1883 р. «Одесское женское благотворительное общество» увійшло до складу «Одесского императорского человеколюбивого общества».

14 лютого

95 років від дня народження **Маргарити Іванівни Дьоміної** (1922-1999), народної артистки УРСР (1974). Дружина М. Г. Водяного.

З 1954 р. виступала на сцені Одеського театру музичної комедії ім. М. Водяного. В репертуарі – лірико-драматичні й гострохарактерні ролі. Ролі: Пепітта, Лариса («Вільний вітер», «Біла акація» І. Дунаєвського), Комариха

(«Весілля в Малинівці» О. Рябова), Стасі, Юліана («Сільва», «Принцеса цирку» І. Кальмана), Місіс Хіггінс («Моя чарівна леді» Ф. Лоу) та ін.

15 лютого

75 років від дня народження **Георгія Миколайовича Горста** (1942), письменника.

Народився в Одесі. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, викладав у школі в с. Фонтанка, Комінтернівського району. Автор робіт «Свято» (1974), «Перед далеким рейсом» (1980), «До родини» (1987), «Днесь» (2003), «Броду у вічності немає», «Фантом» (2008), «Апостольська сіль», «Судилося щастя», «Напуст», «Якби я тільки міг» (2009), «Дні з-понад Висі» (2010). Член Національної спілки письменників України з 1984 р.

16 лютого

80 років від дня народження **Олександра Миколайовича Шелюто** (1937), живописця, заслуженого діяча мистецтв України.

Народився в Одесі. Закінчив Одеське державне художнє училище ім. М. Грекова (1958). Основні роботи: «Земля опалена» (1965), «Картопля цвіте» (1972), «Зима. Дорога» (1973). Член Національної спілки художників України (1965).

18 лютого

150 років від дня народження **Петра Петровича Шмідта** (1867-1906), лейтенанта Чорноморського флоту, одного з керівників Севастопольського збройного повстання 1905 року.

Народився в Одесі. Закінчив морське училище в С.-Петербурзі. На початку революції 1905-1907 рр. організував у Севастополі «Союз офіцерів – друзей народа». Брав участь у створенні «Одесского общества взаимопомощи моряков торгового флота» – однієї з перших на морському транспорті профспілкових організацій. Керував повстанням на крейсері «Очаков». Розстріляний. Його ім'ям названо вулицю в Приморському районі Одеси.

19 лютого

110 років тому (1907) освячено нову будівлю міської публічної бібліотеки (нині ОННБ ім. М. Горького), споруджену за проектом архітектора Ф. П. Нестурха.

****

80 років від дня народження **Володимира Никифоровича Станка** (1937-2008), історика й археолога, доктора історичних наук, дійсного члена Російської народної академії (1995), дійсного члена Російської академії природничих наук у секції «Археологія та антропологія».

Навчався на історичному факультеті Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Під впливом професорів М. Ф. Болтенка та П.

О. Каришковського почав професійно займатись археологією. Після закінчення університету (1960) В. Н. Станко працював науковим співробітником, а згодом – заступником директора Одеського державного археологічного музею АН УРСР. В 1994-2003 рр. В. Н. Станко був деканом історичного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

В. Н. Станко – автор понад 150 наукових публікацій, присвячених актуальним напрямам первісної історії, археології.

21 лютого

115 років від дня народження *Сергія Івановича Лебедева* (1902-1989), фізіолога рослин, заслуженого діяча науки УРСР.

С. І. Лебедев був ректором Одеського державного університету і водночас завідував кафедрою фізіології рослин (1953-1959). За його ініціативою була створена ізотопна лабораторія, що працює і нині. Був активним членом Українського товариства фізіологів рослин і Українського ботанічного товариства. Автор понад 200 наукових праць. Найбільш відомі монографії С. І. Лебедева – «Физиологическая роль каротина в растении» та «Фотосинтез».

****

80 років від дня народження *Сергія Амвросійовича Мороза* (1937-1997), геолога, палеонтолога, заслуженого діяча науки України.

В Одесі обіймав посаду професора кафедри палеонтології та регіональної геології, яка була ним створена в Одеському державному університеті (1977-1982). У цей період очолював роботи з вивчення геологічної будови півдня України і суміжних територій.

С. А. Мороз опублікував понад 250 наукових праць, у тому числі близько 50 книг і брошур. Основні праці: «Геологія і проблеми біосфери Землі» (1983), «Современный научный поиск в геологии: учебное пособие» (1983) та ін.

22 лютого

160 років від дня народження *Гаврила Івановича Танфільєва* (1857-1928), геоботаніка, фізико-географа, ґрунтознавця.

1904 р. був обраний ординарним професором і завідувачем кафедри географії Новоросійського університету. 1911 р. – президент Новоросійського товариства природознавців і редактор періодичних видань товариства. Після реорганізації університету працював в Одеському інституті народної освіти. Водночас керував кафедрою природознавства в Одеському сільськогосподарському інституті. Основні праці Г. І. Танфільєва: «Болота и торфяники Полесья» (1895), «Главнейшие физико-географические районы Одесской губернии» (1931), «Географические работы» (1953).

Г. І. Танфільєв був почесним членом Московського, Ленінградського, Харківського, Томського й Одеського товариств дослідників природи. Йому

була присуджена Велика золота медаль – найвища нагорода Російського географічного товариства. Його ім'ям названо острів Малої Курильської гряди. Похований Г. І. Танфільєв на Другому християнському кладовищі в Одесі.

26 лютого

140 років від дня народження *Павла Марковича Андріанова* (1877-1918), історика військової справи.

У 1904-1909 рр. служив обер-офіцером при штабі Одеського військового округу. В 1906-1914 рр. редагував одеський військово-патріотичний журнал «Русский Воин». Викладав військові дисципліни в Одеському військовому училищі. Учасник Першої світової війни. Дійсний член Одеського відділення Імператорського військово-історичного товариства.

27 лютого

85 років тому (1932) утворено Одеську область.

*****

60 років від дня народження *Валентина Олександровича Пилявського* (1957), архітектора.

Народився в Одесі. Вищу освіту здобув в Одеському інженерно-будівельному інституті на архітектурному факультеті. Брав участь у реставрації багатьох архітектурних пам'яток Одеси, зокрема Преображенського собору, Грецької площі.

Автор довідників «Здания, сооружения, памятники Одессы и их Зодчие», «Архитектура Одессы: стиль и время», «Зодчие Одессы», виданих 2010 року.

Березень

1 березня

130 років від дня народження *Івана Федоровича Колеснікова* (1887-1929), художника-пейзажиста.

Навчався в Одеському художньому училищі (1901-1907). З 1919 р. працював у художньо-плакатній майстерні Одеського окружного військкомату. Серед робіт дореволюційної пори: «Березовая роща ранней весной» (1904), «Сбор картофеля» (1908), «Ранней весной» (1909), «Базар» (1910), «Осень» (1911), «Старая улица. Париж» (1914), «Сьерра-Невада. Испания» (1914), «Зима» (1915), «В лесу» (1916), «Пашня» (1917). Роботи радянського періоду: «Заседание забастовочного комитета на Ленских золотых приисках в 1912 году» (1926), «Заседание штаба Красной гвардии. 1917 год» (1928) та ін.

5 березня

20 років від дня смерті *Семена Борисовича Грінбарта* (1904-1997), спеціаліста в галузі гідробіології та зоології.

Вчився в аспірантурі Одеського державного університету, де потім працював. В 1936-1938 рр. був завідувачем зоологічного музею університету. З 1969 р. – професор кафедри гідробіології. 1974 р. С. Б. Грінбарт вийшов на пенсію, але продовжував працювати в університеті професором-консультантом кафедри біології і старшим науковим співробітником. Був членом бюро секції Комісії АН СРСР Азово-Чорноморського басейну з розробки проблеми охорони природних вод, членом іхтіологічної комісії Мінрибпрому СРСР.

6 березня

170 років від дня народження *Людвига Вільгельмовича Рейнгарда* (1847-1920), ботаніка, альголога.

За рекомендацією Л. С. Ценковського й О. О. Ковальського був затверджений на посаді доцента Новоросійського університету. Очолював кафедру ботаніки, створив ботанічний кабінет, керував університетським ботанічним садом. На його клопотання сад був переведений з подвір'я головної будівлі університету на університетську дачу на Малому Фонтані (Французький бульвар, 87). За ініціативою Л. В. Рейнгарда значно поповнено колекції саду, побудовано велику оранжерею і створено систему трав'янистих рослин. 1885 р. Л. В. Рейнгард був затверджений екстраординарним професором університету. Був членом ради Новоросійського товариства природознавців і його секретарем. Наукова діяльність Л. В. Рейнгарда була спрямована головним чином на вивчення водоростей. Він вивчав фітопланктон Чорного й Мармурового морів, Керченської протоки, а також прісних водоймищ.

7 березня

175 років тому (1842) в Одесі закінчено спорудження Потьомкінських сходів.

****

120 років від дня народження *Михайла Григоровича Рахліса* (1897-1959), композитора.

В 1919 р. закінчив Одеську консерваторію за класом композиції В. Малишевського. В 1920-1923 рр. – диригент військових оркестрів Червоної Армії. З 1923 р. – композитор і диригент оркестрів, керівник хору в Одесі, Саратові, Пензі.

****

25 років тому (1992) вийшов перший номер районної газети «Слово и дело» Котовського району.

9 березня

35 років від дня смерті *Леоніда Йосиповича Утьосова* (1895-1982), естрадного співака, народного артиста СРСР.

Народився в Одесі. Працював у театрах мініатюр Одеси, Кременчука, Херсона, Запоріжжя. Водночас почав виступав на естраді як читець. Утвердив на естраді манеру вокальної оповіді. Пропагандист радянської пісні, один із перших виконавців творів І. Дунаєвського, М. Блантера. Також виконував старовинні російські, солдатські й матроські пісні. Знімався в кіно («Кар'єра Спирьки Шпандиря», «Чужі», «Веселі хлоп'ята»).

12 березня

200 років тому (1817) одну з головних вулиць міста названо Ланжеронівською.

17 березня

170 років від дня народження *Олексія Івановича Маркевича* (1847-1905), історика, краєзнавця.

У 1870-ті рр. О. І. Маркевич працював у середніх навчальних закладах Одеси: Інституті шляхетних дівчат (1875-1876), Маріїнській жіночій гімназії (1875-1884), у приватних жіночих гімназіях. Він першим у Новоросійському університеті прочитав курс із історії України. О. І. Маркевич був дійсним членом наукових товариств: історії та старожитностей, історико-філологічного при Новоросійському університеті, Російського археологічного при Санкт-Петербурзькому університеті, Одеського слов'янського ім. св. Кирила і Мефодія та багатьох інших.

Похований на Другому християнському кладовищі в Одесі.

18 березня

45 років від дня смерті *Василя Степановича Василька* (1893-1972), режисера, актора, педагога й театрознавця, народного артиста СРСР.

В 1926-1928, 1938-1941, 1948-1956 рр. очолював Одеський український музично-драматичний театр (нині названий його ім'ям). Ролі: Шельменко-денщик («Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка), Городничий («Ревізор» М. Гоголя). Вистави: «За двома зайцями» за М. Старицьким (1925), «Ревізор» М. Гоголя (1937), «Богдан Хмельницький» О. Корнійчука (1939), «Гайдамаки» за Т. Шевченком (1961), «Макбет» В. Шекспіра (1938) та ін.

19 березня

165 років від дня народження *Хрисанфа Петровича Ящуржинського* (1852-1923), історика, археолога.

В 1893-1911 рр. жив і працював в Одесі. Викладав російську мову в Інституті шляхетних дівчат і в жіночій гімназії, брав активну участь у роботі XI-XIV археологічних з'їздів. Був одним з діячів української громади Одеси наприкінці XIX – на початку XX ст. Один із засновників одеської «Просвіти».

Був членом Історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті (з 1894 р.). В Одеський період опублікував праці «Залишки язичництва в похоронних обрядах Малоросії», «Обрядності й пісні, що стосуються жнив (переважно в Малоросії та Білорусії)», «Вшанування джерел і криниць на Україні», «Вшанування померлих у Малоросії (культ предків)».

20 березня

145 років тому (1872) в Одесі побудовано «Склад лучших жирондских сборов вин и коньяку, полученных непосредственно от Жирондского-Шарантского виноторгового товарищества».

22 березня

155 років від дня народження *Леоніда Йосиповича Пастернака* (1862-1945), художника, представника російського модерну.

Народився в Одесі. Закінчив Рішельєвську гімназію. Навчався у Рисувальній школі. Потім вступив на медичний факультет Московського університету. 1883 р. Л. Й. Пастернак перевівся в Одесу на юридичний факультет Новоросійського університету. Паралельно з університетським навчанням продовжує займатися живописом. Роботи: ілюстрації до роману Л. М. Толстого «Война и мир», «Воскресение» (1899), «Портрет М. Горького» (1906), «Портрет И. И. Мечникова» (1911).

23 березня

70 років тому (1947) у Львові засновано театр музичної комедії. З 1953 р. працює в Одесі. Нині це Одеський театр музичної комедії ім. М. Водяного.

24 березня

200 років тому (1817) в Одесі відкрито перше жіноче училище (вул. Старопортофранківська). З листопада 1817 р. жіноче училище підпорядковується Рішельєвському ліцею.

28 березня

90 років від дня смерті *Михайла Дмитровича Сидоренка* (1859-1927), геолога, мінералога, петрографа.

Народився, жив і помер в Одесі. Навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету, де пізніше викладав. Також читав лекції з кристалографії й мінералогії на Одеських вищих жіночих курсах, де 1919 р. був обраний деканом фізико-математичного факультету. Крім того, викладав в Одеському сільськогосподарському інституті (в 1921-1923 рр. – декан загального факультету інституту).

М. Д. Сидоренко зробив великий внесок у геологічну науку. Своїми дослідженнями заклав основи мінералогії осадових порід. Він автор наукових праць, більшість яких присвячено літології та мінералогії осадових

утворень, походженню мінералів; автор кількох підручників з мінералогії та інших геологічних дисциплін, а також науково-популярних книг і статей з геології.

31 березня

135 років від дня народження **Корнія Івановича Чуковського (Миколи Васильовича Корнійчукова)** (1882-1969), письменника, літературознавця.

Дитячі та шкільні роки провів в Одесі. Навчався в гімназії, але в п'ятому класі його відрахували через «низьке походження». Ці події він описав в автобіографічній повісті «Срібний герб». З 1901 р. Чуковський починає друкуватися в «Одесских новостях».

Одна з одеських вулиць названа його ім'ям, а на будинку вул. Пантелеймонівській, де жив К. І. Чуковський, встановлено меморіальну дошку.

****

50 років від дня смерті **Родіона Яковича Малиновського** (1898-1967), Маршала Радянського Союзу (1944), Міністра оборони СРСР (1957-1967), двічі Героя Радянського Союзу, Народного героя Югославії, кавалера ордена «Перемоги».

Під час Великої Вітчизняної війни командував військами кількох армій. З грудня 1941 по липень 1942 рр. командував Південним фронтом.

В Одесі Р. Я. Малиновському встановлено погруддя. Один з районів міста і вулиця названі його ім'ям.

Квітень

1 квітня

85 років від дня народження **Юрія Кириловича Богатиренка** (1932), художника, кінорежисера.

З 1957 р. працював художником-постановником Одеської студії художніх фільмів. Член національних спілок художників та кінематографістів України. Оформив картини: «Ескадра повертає на Захід» (1965), «Чортова дюжина» (1970) «Увімкніть північне сяйво» (1972, реж. Р. Василевський), «До останньої хвилини» (1973, реж. В. Ісаков), «Іду своїм курсом» (1974, реж. В. Лисенко), «Посилка для Світлани» (1974, т/ф, реж. В. Козачков, В. Лисенко), «Я – “Водолаз-2”» (1975, реж. В. Хмельницький), «Мене чекають на землі» (1976, реж. М. Толмачов), «Фотографія на стіні» (1977, т/ф, 2 серії, реж. А. Васильєв), «Багряні береги» (1979, співавт., реж. Я. Лупій), «Подвиг Одеси» (1981, реж. В. Стрелков), «Що там, за поворотом» (1983, реж. М. Толмачов), «Щуцень» (1985, реж. О. Гришин), «Байраки» (1987, т/ф, 4 серії, реж. В. Ісаков), «Золоте весілля» (1990, реж. Н. Мотузко), «Повітряні пірати» (1993, реж. І. Горобець), «Тринь-бринь» (1994, реж. Р. Василевський) та ін.

3 квітня

145 років тому (1872) в Лондоні почало діяти «Одесское водопроводное общество».

Товариство забезпечило фінансування будівництва головної водопровідної станції в Одесі. Вже через рік водопровід, хоч і не закінчений, був урочисто відкритий, а на Соборній площі був встановлений фонтан із питною водою.

****

115 років тому (1902) затверджено статут «Одесско-Николаевского общества фабричного производства пищевых продуктов».

****

110 років від дня народження *Марка Григоровича Крейна* (1907-1989), математика, механіка, члена-кореспондента АН УРСР.

Закінчив аспірантуру при Одеському інституті народної освіти. З 1933 р. працював у різних вишах Одеси, викладав теоретичну механіку й математичну фізику. Створив одеську школу функціонального аналізу, яка дістала світове визнання. Став учителем багатьох обдарованих математиків, серед яких були П. А. Шварцман, В. М. Адамян, С. А. Орлов, Г. Я. Попов та ін. Понад півстоліття керував загальноміським математичним науковим семінаром і механіко-математичною секцією Будинку вчених. Був членом редколегії низки міжнародних і радянських наукових товариств. Відзначений премією ім. М. М. Крилова АН УРСР (1979).

В Одесі вченому встановлено меморіальні дошки: на будинку, де він мешкав (вул. Кінна, 14), і на головній будівлі Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

5 квітня

160 років від дня народження *Василя Пилиповича Якубовича* (1857-1933), лікаря-педіатра.

1904 р. його обрано професором клініки хвороб дитячого віку Новоросійського університету. Він перший професор педіатрії в Одесі. В Новоросійському університеті створив кафедру хвороб дитячого віку, якою керував до 1912 р. Ряд його праць присвячено патології раннього дитячого віку, захворюванням дихальних шляхів, шлунково-кишкового тракту, рахіту.

11 квітня

190 років тому (1827) одну з центральних вулиць Одеси названо Троїцькою.

****

130 років тому (1887) засновано Одеське відділення Маріїнського притулку для сліпих.

Програма училищ для сліпих містила розширений курс народної школи з додатком ремісничого відділення (щіткове і кошикові ремесла, а для

дівчаток також рукоділля). Крім того, із сліпих готували музикантів і настроювачів роялів.

12 квітня

100 років тому (1917) вийшов перший номер газети «Моряк» – органу Тимчасового комітету спілки морського транспортного флоту.

18 квітня

165 років від дня народження **Миколи Яковича Грота** (1852-1899), філософа і психолога.

1883 р. обраний ординарним професором філософії Новоросійського університету. Читав курси з античної філософії, з історії філософії Нового часу, логіки, психології. Був дійсним членом Одеського товариства природознавців і Одеського юридичного товариства. 1889 р. він заснував журнал «Вопросы философии и психологии». Основні його праці: «Опыт нового определения понятия прогресса : вступительная лекция в ИНУ» (1883), «Джордано Бруно» (1885), «К вопросу о свободе воли» (1884).

****

80 років від дня народження **Володимира Григоровича Рутківського** (1937), поета й прозаїка.

Навчався в Одеському політехнічному інституті. Закінчив Вищі літературні курси при Літінституті ім. М. Горького. Працював на Одеському суперфосфатному заводі, редактором Одеського облтелерадіокомітету. Автор поетичних збірок: «Краплини сонця», «Плоти», «Повітря на двох», «Рівновага» та ін. Лауреат премії Спілки журналістів СРСР (1991), премії ім. Лесі Українки (2002) та премії ім. Василя Близнеця за книгу «Звук павутинки» (2005), премії Книга року ВВС — 2011. Лауреат Національної України імені Тараса Шевченка 2012 р. у номінації «література» за історичну трилогію для дітей «Джури» («Джури козака Швайки», «Джури-характерники», «Джури і підводний човен», 2007–2010 рр.).

Член Національної спілки письменників України з 1969 р.

19 квітня

170 років від дня народження **Фердинанда Фельнера** (1847-1916), німецького архітектора, автора (спільно з Германом Гельмером) проекту будівлі Одеського театру опери та балету (нині Одеський національний театр опери та балету).

23 квітня

120 років тому (1897) затверджено статут «Общества одесских плавучих зерновых элеваторов».

26 квітня

150 років від дня народження **Василя Даниловича Каткова** (1867-1919), статистика, правознавця, політекономіста.

1909 р. обраний на посаду приват-доцента кафедри політекономії та статистики Новоросійського університету. Викладав теорію політичної економії, історію економічних доктрин, а також мовознавства. Дослідив проблему зв'язку юриспруденції з логікою. Трагічно загинув від рук грабіжників.

****

115 років від дня народження **Степана Петровича Ковганюка** (1902-1982), письменника, перекладача.

Тривалий час працював літературним редактором у редакції одеської газети «Чорноморська комуна», був заступником відповідального редактора альманаху «Літературна Одеса». 1931 р. дебютував як прозаїк збіркою оповідань «Маневри», присвяченою червоному козацтву. Відтак справою всього його подальшого життя став художній переклад. Перекладав з польської та російської мов. 1975 р. за високохудожні переклади українською мовою творів М. О. Шолохова і за монографію «Практика перекладу» був удостоєний премії ім. М. Рильського. Член Спілки письменників СРСР з 1953 р. Як письменник нагороджений орденом «Знак Пошани», Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, медаллю Міністерства культури і мистецтва Польської Народної Республіки «Заслужений для культури польської».

****

75 років від дня народження **Миколи Яковича Тихоненка** (1942-2006), математика, відмінника народної освіти УРСР, майстра спорту зі спортивної ходьби.

Народився на хуторі Чапаєве, Біляївського району, Одеської області. Закінчив аспірантуру при Одеському державному університеті. Працював на кафедрі математичного аналізу. В 1985-2000 рр. – доцент кафедри обчислювальної математики. 2000 р. організував кафедру математичного забезпечення комп'ютерних систем, яку очолював до кінця життя.

Автор близько 180 наукових і науково-методичних праць, у тому числі підручників «Методы решения задач теории аналитических функций» (1988) та «Методи розв'язання крайових задач теорії аналітичних функцій» (співавтор Н. В. Сніжинка, 2005).

28 квітня – 12 травня

105 років тому (1912) Одеське автомобільне товариство провело першу виставку автомобілів для туризму та промислових потреб. Виставка відбулася в автомобільному салоні на вулиці Грецькій, 48.

30 квітня

120 років тому (1897) затверджено статут «Товарищества Одесского кожевенного производства», яке налагодило виготовлення шкіряних виробів в Одесі.

Травень**1 травня**

180 років тому (1837) закладено нові (гігантські) сходи з Приморського бульвару до моря, тепер – Потьомкінські сходи.

****

120 років (1897) тому відбулося відкриття Південноросійського промислового банку в Одесі. Знаходився на розі Рішельєвської та Ланжеронівської вулиць (Рішельєвська, 3).

3 травня

25 років від дня смерті *Антоніни Іванівни Дьоміної* (1905-1992), ботаніка, спеціаліста з лікарських рослин, доктора біологічних наук (1965).

Закінчила Одеський інститут народної освіти (1933), де потім працювала. В 1933-1937 рр. завідувала лабораторією фізіології рослин. В 1944-1952 рр. очолювала кафедру ботаніки Одеського фармацевтичного інституту. Вивчала біологію лікарських рослин, зокрема полинів України, васильків справжніх; біологічні основи раціонального використання, відтворення й охорони рослинного світу.

5 травня

175 років тому (1842) закладено Стрітенську церкву (на Новому базарі) за планом архітектора Торічеллі.

7 травня

80 років від дня народження *Івана Сафроновича Шестака* (1937-1994), астронома.

Вчився в Одеському державному університеті на фізико-математичному факультеті. 1963 р. був запрошений на посаду наукового співробітника метеорологічного відділу Астрономічної обсерваторії Одеського університету. В цьому відділі працював до 1994 р.: з 1972 р. – старшим науковим співробітником, а останні два роки – на посаді завідувача відділу. В 1963-1976 рр. він зі своєю родиною жив на астрономічній станції Одеської астрономічної обсерваторії в с. Маяки, Біляївського району. На його честь названо Очаківський ліцей, підпорядкований Одеському університету, в заснуванні й розробці програм ліцею, І. С. Шестак брав найактивнішу участь і був першим запрошеним з Одеси викладачем.

Похований в Одесі на Північному кладовищі.

9 травня

210 років від дня народження *Олександра Григоровича Тройницького* (1807-1871), статистика.

Після закінчення Рішельєвського ліцею викладав в Одеському інституті шляхетних дівчат історію і географію; водночас, в 1827-1832 рр. – ад'юнкт фізико-математичних наук ліцею. В кінці 1820-х років почав публікувати статті в місцевій пресі. З 1834 р. керував міською друкарнею і був головним редактором «Одесского вестника» та «Journal d'Odessa». З 1857 р. працював у статистичному комітеті Міністерства внутрішніх справ. З 1858 р. – член Ради міністра внутрішніх справ, а з 1867 р. – член Державної ради. Праці О. Г. Тройницького: «О числе крепостных людей в России» (1858), «Крепостное население в России по 10 народной переписи» (1861) та ін.

****

180 років тому (1837) вийшла постанова Синоду про заснування самостійної Херсонської єпархії та відокремлення її від Катеринославської і Таврійської.

11 травня

125 років тому (1892) «Одесское общество спасения на водах» відкрило на Великому Фонтані першокласну морську рятувальну станцію імені контр-адмірала П. О. Зеленого.

14 травня

200 років тому (1817) затверджено статут Рішельєвського ліцею.

****

115 років від дня народження *Рувима Михайловича Шпунта* (1902-1938), історика, спеціаліста з адміністративного права.

Навесні 1930 р. він переїхав до Одеси і був зарахований штатним професором історії України історичного відділу факультету професійної освіти Одеського інституту народної освіти. Очолював секцію Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури при Одеському інституті народної освіти.

****

110 років від дня смерті *Григорія Григоровича Маразлі* (1831-1907), одеського міського голови, мецената, громадського діяча.

Народився в Одесі. Навчався в Рішельєвському ліцеї, потім – у Парижі. З 1867 р. присвятив себе громадській діяльності в Одесі (гласний міської думи, член міської управи, виконуючий обов'язки міського голови). 1878 р. обійняв посаду міського голови. За управління Маразлі в Одесі вперше в Російській імперії побудовано кінну залізницю, міські скотобійні, кращий в імперії міський театр, Олександрівський парк (тепер парк Шевченка), поля зрошування, бактеріологічну станцію, дитячий міський сад із безкоштовними іграми й гімнастикою, хімічну лабораторію для дослідження продуктів харчування (під керівництвом професора О. Веріго). Облаштовано

грязелікарні, проведено електроосвітлення. На власні кошти міського голови в Одесі побудовано, притулок для бідних, церкву на Куяльницькому лимані, безплатні аудиторії народних читань на Слобідці (нині бібліотека ім. І. Франка), музей Товариства історії та старожитностей (нині Одеський археологічний музей); відкрито Другу жіночу гімназію, училище на Ближніх Млинах, двокласне училище з бібліотекою на Старорізнничній вулиці, школу садівництва на Малому Фонтані.

За свою діяльність нагороджений всіма орденами Російської імперії та багатьма орденами іноземних держав. Пам'ятник Григорієві Маразлі встановлено на вулиці Маразліївській, у районі її перетину з вулицею Успенською.

15 травня

115 років тому (1902) затверджено статут «Акционерного общества Хаджибейского лиманного курорта и санатории».

16 травня

205 років тому (1812) закінчилася війна між Росією і Туреччиною. Укладено Бухарестський трактат, за яким до Росії приєднано Бессарабію.

17 травня

195 років від дня смерті герцога *Армана Еммануеля дю Плессі де Рішельє* (1766-1822), французького і російського державного діяча.

З 1803 р. – градоначальник Одеси, в 1805-1814 рр. – генерал-губернатор Новоросійського краю. Керував будівництвом міста Одеси, піклувався про розвиток культури та економіки краю. Його ім'ям названо одну з головних вулиць міста і навчальний заклад. Пам'ятник Рішельє (скульптор І. П. Мартос) встановлено на Приморському бульварі.

23 травня

195 років тому (1822) впроваджено посаду генерал-губернатора Новоросії.

****

180 років тому (1837) вийшла постанова про заснування Новоросійської компанії рафінованого цукру.

25 травня

160 років від дня народження *Олександра Михайловича Ляпунова* (1857-1918), математика, академіка Російської академії наук.

У червні 1917 р. О. М. Ляпунов через важку хворобу дружини переїхав до Одеси, де жив його молодший брат Б. М. Ляпунов, професор слов'янської філології Новоросійського університету. Вчений відвідував засідання Математичного відділення Новоросійського товариства природознавців, встановив дружні стосунки з одеськими математиками. На їхнє прохання

погодився читати лекції і був обраний ординарним професором фізико-математичного факультету Новоросійського університету. Слухачами на його лекціях були професори і викладачі університету, асистенти і професорські стипендіати. Остання лекція відбулася 28 жовтня 1918 р. Через кілька днів померла дружина О. М. Ляпунова, і вчений кінчив життя самогубством. Похований на Другому християнському кладовищі.

До сторіччя від дня народження Б. М. Ляпунова на його могилі встановлено пам'ятник. 1964 р. у внутрішньому сквері головного корпусу університету встановлено погруддя вченого. Його ім'ям названо провулок, а на домі, де він жив (вул. Софіївська, 10), встановлено меморіальну дошку.

****

110 років від дня народження **Петра Опанасовича Злочевського** (1907-1987), театрального художника, народного художника УРСР, заслуженого діяча мистецтв Грузинської РСР.

В 1944-1987 рр. працював в Одеському театрі опери та балету. Від заснування художньо-графічного факультету при Одеському педагогічному інституті ім. Ушинського працював там спочатку доцентом, а потім професором. До кращих робіт художника можна віднести сценографію вистав «Князь Игорь», «Иван Сусанин», «Царская невеста», «Евгений Онегин», «Лебединое озеро», «Щелкунчик», «Запорожец за Дунаем», «Тарас Бульба», «Аида», «Отелло», «Чио-Чио-сан», «Богдан Хмельницький».

****

105 років від дня народження **Костянтина (Казана) Єгоровича Гагкаєва** (1912-1986), мовознавця.

Народився в с. Кандарон, Владикавказького округу, Терської області (нині Північна Осетія, РФ). Закінчив Осетинський педагогічний інститут (м. Орджонікідзе, 1932). 1952 р. був обраний доцентом кафедри російської мови Одеського держуніверситету. З 1974 р. – професор кафедри загального та слов'янського мовознавства. Досліджував питання синтаксису осетинської мови; ономастики і загального мовознавства. Праці: «Синтаксис осетинского языка» (1956), «Осетино-русские грамматические параллели» (1958), «Курс лекций по истории языкознания» (1957), «Историко-лингвистическое значение скифской ономастики Северного Причерноморья» (1976) та ін.

26 травня

110 років від дня смерті **Олександра Олександровича Кочубинського** (1845-1907), славіста, дослідника давнини, мов і діалектів, культури й етнографії слов'ян.

У 1871-1907 рр. викладав слов'янознавчі дисципліни в Новоросійському університеті. 1883 р. обраний дійсним членом Одеського товариства історії та старожитностей. Наприкінці 1880-х – на початку 1890-х рр. брав участь у діяльності історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті, був одним із засновників його візантійського відділення. Праці:

«Братья-подобой и чешские католики в начале XVII века» (1873), «Мы и они (1711-1878) : очерки истории и политики славян» (1878) та ін.

Помер в Одесі, похований на Другому християнському кладовищі.

27 травня

160 років від дня народження **Володимира Валеріановича Підвисоцького** (1857-1913), мікробіолога, імунолога, патолога.

В 1900-1905 рр. – ординарний професор медичного факультету Новоросійського університету. Крім педагогічної роботи, займався організаційною роботою на факультеті та здійснював нагляд за обладнанням приміщень. Завдяки зусиллям В. В. Підвисоцького був створений новий заклад – центральна амбулаторія медичного факультету. Бу головою Бальнеологічного товариства.

Основні наукові праці В. В. Підвисоцького присвячені загальній патології інфекційних захворювань та імунітету. Вивчав процес регенерації залозистих тканин печінки, нирок, підшлункової та слинної залоз. Брав активну участь в організації боротьби з епідемією чуми в Одесі. Праці: «Новые данные о тончайшем строении поджелудочной железы» (1883), «Основы патологии» (1891) та ін.

28 травня

200 років тому (1817) Височайшим указом Одесі надано право порто-франко. «Вільне місто» перетворюється на один з найважливіших центрів експорту пшениці. Скасовано указ 1857 р.

****

170 років тому (1847) в Одесі відкрито морську страхову компанію «Чёрное море».

****

120 років від дня народження **Йосипа Мойсейовича Троцького (Тронського)** (1897-1970), фахівця в галузі античної історії та літератури.

Навчався на класичному відділенні історико-філологічного факультету Новоросійського університету. Під час навчання виявляв інтерес до дослідницької діяльності, працював під керівництвом професора Б. Варнеке. Підготував дві праці – «Инструментальная теория истины в учении А. Пуанкаре» і «Отношение Цицерона к памятникам искусства». За рекомендацією Б. Варнеке був зарахований професорським стипендіатом на кафедру класичної філології. В 1920-1923 рр. працював у Головній бібліотеці вищої школи Одеси, де обіймав посади завідувача кабінету, класифікатора, завідувача бібліографічного відділу та проводив інструкторсько-методичну, класифікаційну й історико-бібліографічну роботу. В 1921-1923 рр. працював викладачем класичних мов Одеського інституту народної освіти.

29 травня

120 років (1897) від дня заснування Катерининського яхт-клубу.

30 травня

235 років від дня народження **Михайла Семеновича Воронцова** (1782-1856), державного діяча, князя.

З 1823 р. – новоросійський генерал-губернатор і намісник Бессарабської області. В 1828-1844 рр. – новоросійський та бессарабський генерал-губернатор. Під його управлінням відкрилося судноплавне сполучення між Одесою та Кримом і Константинополем, яке згодом привело до появи Чорноморського товариства пароплавства. Предметом особливої турботи М. С. Воронцова було поліпшення стану одеського порту і гавані. Багато уваги приділяв благоустрою вулиць. За його активного сприяння засновано Музей старожитностей (1825), газету «Одесский вестник» (1828), міську публічну бібліотеку (1829), Товариство сільського господарства південної Росії і Товариство історії та старожитностей. Сприяв відкриттю в Одесі Інституту східних мов і училища для глухонімих, розвитку народної освіти в багатьох населених пунктах краю. Похований в Одесі. На Соборній площі М. С. Воронцову встановлено пам'ятник. Його ім'ям названо також один із провулків міста.

31 травня

220 років тому (1797) вийшла постанова про відкриття в Одесі магістрату.

****

125 років від дня народження **Костянтина Георгійовича Паустовського** (1892-1968), письменника.

Жив в Одесі в 1919-1922 рр. Працював у газеті «Моряк». Дружив з І. Бабелем, про якого пізніше залишив докладні спогади («Рассказы о Бабеле»). Твори присвячені Одесі: «Чёрное море» (1936), «Блистающие облака» (1928) та ін.

Ім'ям Паустовського названо одну з вулиць нашого міста, літературне товариство, музей. На будинку на вулиці Чорноморській, 8, вулиці, яка зображена у творі «Время больших ожиданий», йому встановлено барельєф. Запроваджено літературну премію ім. К. Паустовського.

Також у травні:

135 років тому (1882) при римо-католицькій церкві в Одесі засновано приходське благодійне товариство.

Червень**2 червня**

160 років тому (1857) в Одесі було відкрито вантажний і пасажирський рух пароплавів Російського товариства пароплавства і торгівлі (РОПиТ).

Товариство займалося доставкою в Одесу вантажів із Дніпра та Дністра. Дуже важливою для міста була організація цим товариством перевезення нафтових продуктів з Батумі до Одеси.

4 червня

90 років тому (1927) в Одесі відкрито перший механізований хлібний завод.

6 червня

115 років тому (1902) відкрито фунікулер на Миколаївському (Приморському) бульварі.

12 червня

145 років від дня народження *Івана Львовича Сербінова* (1872-1926), ботаніка, мікробіолога, фітопатолога.

1916 р. – завідувач відділу фітопатології Одеської виноробної станції; читав курси загальної мікробіології та хвороб виноградної лози на Вищих курсах з виноградарства й виноробства. Невдовзі затверджений приват-доцентом Новоросійського університету, організував там відділ фітопатології та музей. 1918 р. – професор двох кафедр Одеського сільськогосподарського інституту: загальної мікробіології та фітопатології. Працював також консультантом з фітопатології в Крайовому управлінні з дослідної справи, викладачем у технікумі технології зерна й борошна, директором університетського ботанічного саду (1920).

І. Л. Сербінов вважається засновником однієї з галузей фітопатології, присвяченої вивченню бактеріальних хвороб рослин. Розробив вчення про змішану інфекцію, показав, що патологічні явища у рослин, викликані паразитичними грибами, підсилюються під впливом бактерій, що вступають із грибами у симбіоз. Вивчав також хвороби бджіл. Його робота «Гнилец пчёл и борьба с ним» впродовж кількох десятиріч була єдиним посібником з цього питання.

****

115 років від дня народження *Андрія Івановича Воробйова* (1902-1991), генетика, агронома-селекціонера.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський сільськогосподарський інститут (1923). Працював в Українському (згодом Всесоюзному) селекційно-генетичному інституті (1928-1930, 1945-1948); Українському НДІ виноградарства і виноробства (1931-1932); Одеському сільськогосподарському інституті (1932-1941). Під час Великої Вітчизняної війни викладав у плодово-овочевому технікумі в Самарканді (Узбекистан). Повернувшись до Одеси, працював у селекційно-генетичному інституті. З 1948 р. – в Одеському державному університеті: засновник і завідувач кафедри генетики (1949-1977); в 1977-1981 рр. – професор цієї кафедри. В 1949-1958 рр. – декан біологічного факультету.

А. І Воробйов працював в одному з найважливіших напрямів сучасної цитогенетики. Вивчав причини зміни флор в історичному розвитку Землі. Розробляв методи подолання самостерильності в перехреснозапилувальних рослин. Створював гібриди та проводив їх цитогенетичне й цитоембріологічне дослідження.

18 червня

95 років тому (1922) в Одесі відкрито інтерклуб.

19 червня

150 років тому (1867) засновано Другу одеську жіночу гімназію (на вулиці Старопортофранківській, 18), яка 1868 р. дістала назву Маріїнської.

21 червня

145 років тому (1872) розпочалося будівництво водопроводу Дністер-Одеса (завдовжки 42 версти), найбільшого на той час водопроводу в Європі.

22 червня

145 років тому (1872) Одеському товариству історії та старожитностей надано статус імператорського.

25 червня

105 років від дня народження *Федора Йогановича Страутмана* (1912-1967), біолога-орнітолога.

З 1964 р. – професор кафедри зоології хребетних тварин Одеського державного університету. Працював у галузях орнітології та зоогеографії, займався також питаннями охорони природи, розробкою і застосуванням біохімічних і біофізичних критеріїв у систематиці, екології й еволюції наземних хребетних тварин. Автор понад 90 наукових праць.

27 червня

140 років від дня народження *Григорія Микитовича Вакуленчука* (1877-1905), учасника революційного руху на Чорноморському флоті, одного з організаторів повстання на панцернику «Потёмкин».

1898 року розпочав службу на Чорноморському флоті. 1900 року закінчив мінно-артилерійську школу та був призначений комендором на ескадрений панцерник «Князь Потёмкин Таврический».

30 червня

90 років тому (1927) в с. Маяки, Біляївського району, відкрито семирічну показову школу, яка зробила значний внесок у ліквідацію неписьменності серед місцевого населення. Похований в Одесі. Пам'ятник Вакуленчуку встановлено на Митній площі (1905).

****

60 років тому (1957) укладено угоду про споріднені зв'язки між Одесою й містами Оулу, Генуєю та Ліверпулем.

Також у червні:

130 років тому (1887) відкрито будинок інвалідів на вулиці Старопортофранківській.

Липень

1 липня

185 років тому (1832) освячено й відкрито «Дом призрения нищих».

****

135 років тому (1882) відкрито Одеську міську телефонну станцію.

6 липня

220 років тому (1797) в Одесі засновано ремісничу управу.

7 липня

165 років від дня народження **Віри Фігнер** (1852-1942), діячки російського революційного руху, письменниці.

Брала участь у підготовці замахів на Олександра II в Одесі (1880) і Петербурзі (1881).

12 липня

65 років тому (1952) відкрито будівлю нового залізничного вокзалу в Одесі (архітектор Л. М. Чуприн).

13 липня

70 років від дня народження **Андрія Олександровича Шишкіна** (1947-2011), прозаїка і драматурга.

Народився і жив в Одесі. 1973 р. почав публікувати перші статті, уривки з повістей у газетах «Защитник Родины», «Вечерняя Одесса». З 1981 р. повісті публікувались у журналах «Юность», «Литературная учёба», «Студенческий меридиан» та ін.

Лауреат премії ім. Е. Багрицького (1981), Всесоюзної літературної премії ім. М. Островського (1981), премії журналу «Юность». Член Національної спілки письменників України з 1982 р.

14 липня

110 років від дня народження **Прокопа Леонтійовича Іванченка** (1907-1975), біолога.

Вчився у професійній школі садівництва в Одесі й на біологічному факультеті Одеського інституту народної освіти. Викладав у багатьох одеських вищих навчальних закладах. Працював в Одеському державному

університеті завідувачем кафедри дарвінізму, заступником декана й деканом біологічного факультету. В 1949-1953 рр. – ректор Одеського державного університету. Багато часу приділяв організаційно-адміністративній роботі. Був членом обласного й республіканського комітетів Спілки працівників вищої школи та науково-дослідних закладів, членом правління міського відділення товариства «Знання», головою правління Одеського будинку вчених.

Працював над питанням вегетативної гібридизації, досяг у цій галузі результатів, що мали теоретичне й практичне значення: він, наприклад, вивів цінні сорти томатів. Плідно працював також у галузі медичної паразитології. Опублікував 15 наукових праць. Основні публікації присвячені загальній біології та паразитології.

17 липня

160 років від дня народження *Сергія Васильовича Левашова* (1857-1919), лікаря-терапевта, громадського діяча.

1903 р. переїхав до Одеси, де працював професором клініки Новоросійського університету і ректором Новоросійського університету (1908). Опублікував російською, німецькою та французькою мовами до 70 праць з фізіології, внутрішніх хвороб і бактеріології. Багато уваги приділяв питанням іннервації судин у здоровому і хворому стані. Вивчав відправлення і хвороби печінки та підшлункової залози, бактеріологію та інфекційні хвороби.

Займався також громадською діяльністю, був гласним Одеської міської думи, почесним мировим суддею. 1912 р. обраний депутатом Державної думи від Одеси, був головою фракції правих.

18 липня

40 років тому (1977) Інститут фізики при Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова перетворено на Одеський фізико-хімічний інститут, якому згодом присвоєно ім'я академіка Олексія Всеволодовича Богатського, відомого одеського вченого-хіміка.

19 липня

100 років тому (1917) вийшов перший номер газети «Голос пролетарія» (з 1929 р. «Чорноморська комуна», з 1992 р. – «Чорноморські новини»).

22 липня

130 років від дня народження *Євгена Самійловича Бурксера* (1887-1965), хіміка-неорганіка, геохіміка, члена-кореспондента АН УРСР.

Народився в Одесі. Вчився на природничому відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету, вивчав хімію радіоактивних елементів під керівництвом професора М. Г. Мелікішвілі. Закінчивши університет, працював у мінералогічному кабінеті під керівництвом професора М. Д. Сидоренка: досліджував радіоактивність калійних мінералів. 1910 р. створив першу в Росії радіологічну лабораторію

при хімічному відділі Одеського відділення Російського технічного товариства, в короткий строк розгорнув там вивчення радіоактивності повітря, ґрунтів, грязей, мінералів і гірських порід. За ініціативою Є. С. Бурксера, 1921 р. на базі лабораторії був створений Інститут прикладної хімії і радіології, який він і очолив. 1929 р. Бурксер став директором Одеського хіміко-радіологічного інституту. В 1934-1938 рр. був професором кафедри неорганічної хімії Одеського університету.

Є. С. Бурксер – автор кількох книг і близько 300 статей. Один з основоположників нового розділу геохімії – аерохімії. Запропонував метод вимірювання радіоактивності лікувальних грязей. Під його керівництвом проводилося вивчення будови та фізичних властивостей метеоритів.

26 липня

110 років від дня народження **Всеволода Петровича Гольмова** (1907-1961), хіміка-органіка.

1956 р. був обраний завідувачем кафедри органічної хімії Одеського державного університету, де він працював до 1960 р. З 1960 р. завідував кафедрою загальної хімії Одеського інженерно-будівельного інституту.

Період роботи в університеті був порівняно короткий, але досить плідний. З приходом В. П. Гольмова на кафедрі активізувалися роботи в галузі тонкого органічного синтезу, які відкрили простий шлях до отримання сильно розгалужених аліфатичних сполук.

Помер В. П. Гольмов в Одесі, похований на Другому християнському кладовищі.

27 липня

75 років від дня смерті **Володимира Олександровича Молодцова (Бадаєва)** (1911-1942), організатора розвідувально-диверсійного підпілля в окупованій Одесі, Героя Радянського Союзу.

На будинку № 30, по вул. Коблевській, де в 1941-1942 рр. була конспіративна квартира В. О. Молодцова (Бадаєва), а також на будинку санаторію ім. Ф. Дзержинського (нині «Одеса»), де 1941 р. формувався його загін, встановлено меморіальні дошки.

28 липня

190 років тому (1827) одну з вулиць Одеси названо Поштовою (з 1902 р. – Жуковського).

****

80 років від дня народження **В'ячеслава Михайловича Воскобойнікова** (1937-1995), геолога, гідрогеолога.

Народився в Одесі. Вчився на геологічному відділенні геолого-географічного факультету Одеського державного університету, де пізніше викладав. 1994 р. затверджений на посаді професора кафедри інженерної геології і гідрогеології. Був членом Міжнародної асоціації інженерів-геологів,

членом всесоюзних і республіканських академічних наукових рад і комісій. З 1991 р. керував Комісією з інженерної геології узбережжя та шельфів Наукової ради Академії інженерних наук України.

29 липня

150 років від дня народження **В'ячеслава Михайловича Грибовського** (1867-1931), юриста, белетриста.

В 1905-1911 рр. – професор Новоросійського університету. 1905 р. йому присвоєно ступінь доктора державного права. 1909 р. був призначений ординарним професором Новоросійського університету на кафедрі поліцейського права. Основні праці: «Настоящее и будущее европейского законодательства XVII ст.» (1906), «Государственное устройство и управление Российской империи» та ін. Писав оповідання, статті публіцистичного характеру. Був нагороджений кількома орденами.

30 липня

115 років від дня народження **Бориса Павловича Давиденка** (1902-1981), учасника оборони Одеси, почесного громадянина міста.

1937 р. працював завідувачем відділу кадрів Чорноморського пароплавства. 1938 р. був обраний першим секретарем Водно-транспортного райкому КП(б)У Одеси. В роки Великої Вітчизняної війни він, у складі оперативної групи Одеського обкому КП(б)У, разом з наступаючими військами звільняв місто. Багато зробив для розбудови післявоєнного міста.

Серпень

6 серпня

155 років від дня народження **Бориса Михайловича Ляпунова** (1862-1943), вченого-славіста, академіка АН СРСР (1923).

Професор Новоросійського університету (1903-1923). Належав до школи Ф. Ф. Фортунатова. Досліджував порівняльну граматику слов'янських мов, історію праслов'янської мови (формування і співвідношення її діалектів, генезис форм відміни, питання фонетики та ін.), історію окремих слов'янських мов і мовних груп, етимологію. Виступив проти вчення про розчленовування праслов'янської мови на прамови окремих гілок. Основні праці: «Исследование о языке синодального списка 1-й Новгородской летописи» (1899), «Формы склонения в старославянском языке» (1905), літографований курс лекцій з порівняльної фонетики слов'янських мов (1913-1914). Академік Польської АН (1930), член-кореспондент Болгарської АН (1932).

7 серпня

75 років від дня народження **Лариси Олександрівни Хонич** (1942), артистки-читця.

1962 р. вступила на акторське відділення Одеського театрального художнього училища. Після закінчення навчання (1966) грала в різних

драматичних театрах Росії. В Одесі з 1974 р. Працювала в Російському драматичному театрі та Театрі ляльок. З 1978 р. – артистка Одеської філармонії. Гастролювала із сольними програмами по багатьох містах СРСР. 1985 р. стала дипломантом національного конкурсу читців у Києві. Лауреат театральної премії імені Лії Бугової (2007).

8 серпня

105 років від дня народження *Дмитра Григоровича Сергієвича* (1912-2004), письменника.

Член Національної спілки письменників України з 1965 р. Твори: «На голубом Дунає» (1955), «Тревожная осень» (1966), «Маршевая рота» (1971) та ін.

****

100 років від дня народження *В'ячеслава Васильовича Токарева* (1917-2001), народного художника УРСР, заслуженого діяча мистецтв України.

Автор багатофігурних сюжетних композицій, портретів та пейзажів. Основні роботи: «Дорога над обривом» (1969), «Старые яблони» (1971). Лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1986).

11 серпня

190 років тому (1827) був закладений пам'ятник герцогу де Рішельє (Дюку) на Приморському бульварі (скульптор І. П. Мартос).

****

185 років від дня народження *Олександра Петровича Щоголева* (1832-1914), генерал-майора, героя Кримської війни.

Під час Кримської війни перебував в Одесі, де командував 6-ю береговою батареєю. Був удостоєний ордена св. Георгія 4-го ступеня. Під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр. О. П. Щоголев командував 5-ю батареєю 2-ї гренадерської артилерійської бригади. За відмінну службу одержав звання генерал-майора і був зарахований до царського почту з припискою «Герой Одеси 1854 р.»

****

90 років від дня народження *Микити Олексійовича Бригіна* (1927-1986), журналіста, краєзнавця, письменника.

Працював в Одеському управлінні КГБ СРСР, редактором видавництва «Маяк», Одеської кіностудії, Обласного будинку народної творчості. Один із засновників і перший директор (1977—1979) Одеського державного літературного музею. Автор книг «Як хліб і повітря» (1962) та «Часів стрімкий зв'язок» (1977), документальних повістей «Загадка двох М», «Азбука», «Таємниці, легенди, життя».

М. О. Бригін досліджував історію літературного життя Півдня України, творчі й особисті зв'язки з Одесою Антона Чехова, Олексія Толстого, Володимира Маяковського та ін.

М. О. Бригіну встановлено меморіальну дошку на будинку Одеського літературного музею.

13 серпня

110 років від дня народження **Віри Петрівни Тульчинської** (1907-1994), мікробіолога, імунолога, члена-кореспондента АН України.

Викладала в Одеському сільськогосподарському інституті; впродовж багатьох років очолювала кафедру мікробіології та вірусології Одеського державного університету (1952-1981). З 1984 р. – професор цієї кафедри. Була членом проблемних рад АН СРСР, почесним членом Всесоюзного мікробіологічного товариства, а також членом центральної ради й головою Одеської філії Українського мікробіологічного товариства. Нагороджена ювілейними медалями Луї Пастера та В. К. Заболотного.

В. П. Тульчинська вивчала проблеми медичної, загальної, водної мікробіології, вірусології, екології та охорони навколишнього середовища. Результати її багаторічної роботи опубліковані у 270 наукових працях. В. П. Тульчинська створила наукову школу. Серед її учнів – 4 доктори і 36 кандидатів наук.

19 серпня

80 років від дня народження **Степана Петровича Ільйова** (1937-1994), філолога, літературознавця, спеціаліста з російської літератури Срібного віку.

Народився у с. Нижній Куяльник, Іванівського району, Одеської області. Вищу освіту здобув на російському відділенні філологічного факультету Одеського університету ім. І. І. Мечникова. Працював на кафедрі російської літератури Одеського університету: пройшов шлях від лаборанта до професора. Працював у Науковій бібліотеці Одеського університету. Наукова спадщина С. П. Ільйова – 65 статей і наукова монографія «Русский символический роман. Аспекты поэтики» (1991).

24 серпня

80 років від дня народження **Віктора Володимировича Нарушевича** (1937-2003), поета.

Був заступником редактора одеської обласної газети «Чорноморська комуна». Понад двадцять років очолював редакцію художньої літератури у видавництві «Маяк», а в останні роки життя – і редакцію літератури мовами національних меншин. Автор збірок «Літодень», «Розповідь», «Акваторія», «Серпневе гроно» та ін. Нагороджений республіканською премією ім. Степана Олійника (2003). Член Національної спілки письменників України з 1983 р.

27 серпня

150 років від дня народження **Цезаря Карловича Руссьяна** (1867-1935), математика.

Вчився на математичному відділенні фізико-математичного факультету Новоросійського університету (1885-1889). В 1890-1892 рр. був професорським стипендіатом на кафедрі чистої математики. Учень В. В. Преображенського. 1893 р. став приват-доцентом цієї кафедри.

Ц. К. Руссьян вивчав диференціальні рівняння в частинних похідних першого порядку та системи цих рівнянь в інволюції, істотно розвинув метод Лагранжа-Шарпі. Багато років досліджував системи пфаффових рівнянь. Праці вченого з теорії інтегрування рівнянь і систем рівнянь Пфаффа були першими в Росії. В них систематизувалися численні результати досліджень іноземних учених і наводилися нові способи інтегрування пфаффових рівнянь.

30 серпня

90 років від дня смерті графа *Михайла Михайловича Толстого* (1864-1927), мецената, відомого громадського діяча.

Закінчив юридичний факультет Новоросійського університету (1885). Гласний міської думи, попечитель Одеської міської публічної бібліотеки (1897-1919), ініціатор створення станції швидкої медичної допомоги в Одесі (1903). Почесний громадянин Одеси. За його безпосередньої участі було вирішене питання про спорудження нової будівлі для Публічної бібліотеки на вулиці Херсонській, 13 (нині Пастера). Бібліотека одержала новий будинок 1907 р. і перебуває тут дотепер.

31 серпня

85 років від дня народження *Олександра Веніаміновича Князика* (1932), скульптора.

Працює в галузі станкової та монументальної скульптури. Автор багатьох скульптур міста: пам'ятники – героям-піонерам (Миколаїв, 1959), М. Горькому (1972), «Дівчина на дельфіні» (1982), «Спартак» (1988), загиблим кораблям (1992), Й. Дерібасу (1994), чорнобильцям (1996), міліціонерам (1997), А. Міцкевичу, Г. Маразлі (обидва – 2004); погруддя Л. Толстого (1965; усі – в Одесі); скульптура – «Сурмач» (1965), «Муза» (1981), «Оновлення» (1989), «Під вітрилами» (1994), «Спортсмен С. Уточкін» (2001), «Данте» (2004), «Та, яка стоїть» (2008), «Пророк» (2009), «Ной» (2010); в Одесі – мемор. дошка І. Ільфу (1997) і барельєфи дверей храму св. великомучениці Тетяни (2004). Нагороджений «Дерібасівською премією» (2000). Його твори експонувалися на всесоюзних, республіканських і обласних художніх виставках. Член Національної спілки художників України (1962). Заслужений художник України (1965).

Вересень

3 вересня

125 років тому (1892) відкрито міст Коцебу, який з'єднав дві частини вулиці Поліцейської (тепер – вул. Буніна).

6 вересня

120 років від дня народження *Івана Кіндратовича Микитенка* (1897-1937), письменника, драматурга.

Літературний шлях І. К. Микитенка розпочався в Одесі. Тут він став членом літературного об'єднання «Потоки Октябрю». Публікувався у місцевих газетах. Перші його публікації – вірші, фейлетони, нариси. Однак пробує себе і в прозі, насамперед, у жанрі «малих форм» — новелах, оповіданнях: «Гордій», «Більшовики», «У вершині», «Нуник» (1923). У 20-ті роки надруковані також оповідання (цикл «Етюди червоні»), що увійшли до першої прозової збірки «На сонячних гонах» (1926), та п'єса «У боротьбі» (1926). Працював на посаді завідувача літчастини Одеської держдрами.

7 вересня

30 років тому (1987) одеський Комсомольський пляж перейменовано на Ланжеронівський.

9 вересня

185 років від дня народження *Петра Івановича Ніщинського* (псевдонім Петро Байда) (1832-1896), композитора й поета, перекладача.

Жив і працював в Одесі в 1860-1875 рр. Брав участь у діяльності хорів і музично-драматичних гуртків, у роботі «Одесского музикального товарищества». Основні музичні твори: «Вечорниці», «Назар Стодоля». Відомі його переклади на українську мову: «Антигона» Софокла, «Одіссея» та «Іліада» Гомера; на грецьку – «Слово о полку Ігоревім». Його ім'ям названо одну з вулиць Одеси.

11 вересня

75 років від дня народження *Олександра Івановича Ровенка* (1942-2005), музикознавця, композитора, педагога.

Навчався в Одеській державній консерваторії імені А. В. Нежданової (нині Одеська державна музична академія ім. А. В. Нежданової) за фахом «музикознавство» (клас професора Р. М. Вірановського). Паралельно займався композицією в класі професора С. Д. Орфєєва, учня композитора М. М. Вілінського. З 1972 р. О. І. Ровенко викладав у консерваторії. Йому належить розробка спеціальних курсів з поліфонії, інформатики й комп'ютерної музики. Під його керівництвом підготовано багато дипломних і магістерських робіт молодих музикознавців. Протягом багатьох років О. І. Ровенко був проректором з наукової роботи консерваторії (1985—2001).

О. І. Ровенко — автор понад 100 науково-методичних праць і музично-критичних статей. Серед найбільш значимих робіт О. І. Ровенка — навчальний посібник «Практические основы стреттно-имитационной полифонии» (1986).

****

30 років від дня смерті **Михайла Григоровича Водяного** (1924-1987), актора, артиста оперети, народного артиста СРСР. Чоловік М. І. Дьоміної.

З 1946 року працював у Львівському театрі оперети, який 1953 р. переїхав в Одесу і став Одеським театром музичної комедії. В 1979-1983 рр. – художній керівник, а потім директор Одеського театру музичної комедії, якому 1995 р. присвоєно його ім'я. Ролі: Яшка Буксир («Біла акація» І. Дунаєвського), Мишко Япончик («На світанку» О. Сандлера), Попандопуло («Весілля в Малинівці» О. Рябова). Ролі в кіно: Сосін («Інспектор карного розшуку», «Будні карного розшуку», 1971), Батько («Небезпечний вік», 1981). Пам'яті М. Водяного присвячено виставу театру музичної комедії «Бал на честь короля». Похований в Одесі на Другому християнському кладовищі.

13 вересня

120 років тому (1897) в Одесі засновано музичне училище, на базі якого 1913 р. створено Одеську державну консерваторію (нині – Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової).

14 вересня

65 років від дня народження **Сергія Івановича Рядченка** (1952), прозаїка, поета.

Народився в Одесі. Закінчив факультет романо-германської філології Одеського державного університету, Вищі курси режисерів і сценаристів. Викладав в Одеському університеті. З 1972 р. друкується в одеській газеті «Комсомольська іскра». Твори: «Время мира : повести и рассказы» (1986); «Полоса препятствий : роман» (1987); «Приземление : повесть в стихах», (2000), «Аборигены наших берегов (Одесские импровизации)» (2004), «Суббота для человека» (2013). Член Національної спілки письменників України (1988).

15 вересня

90 років тому (1927) відкрито Одеський державний російський драматичний театр ім. О. Іванова (нині – Одеський обласний академічний російський драматичний театр).

19 вересня

225 років від дня народження **Єлизавети Ксаверіївни Воронцової** (1792-1880), княгині, статс-дамі, почесної попечительки при управлінні жіночих навчальних закладів міста Одеси, дружини генерал-губернатора Новоросійського краю Михайла Семеновича Воронцова. Займалася благодійністю. Похована в Одесі, у Спасо-Преображенському соборі.

20 вересня

265 років від дня народження **Франца Павловича Деволана** (1752-1818), інженера.

1792 р. Деволан займався зміцненням міст і фортець на узбережжі Азовського і Чорного морів, був затверджений на посаді першого інженера Південної армії О. В. Суворова. Фортеця Хаджибей у 1794 р. стала містом, і в ній було вирішено влаштувати військову гавань з купецькою пристанню. Плани міста і гавані були складені Деволаном. Він був призначений директором Канцелярії будівель міста і порту Хаджибейського. Під його керівництвом роботи проводилися досить успішно і 1796 р. були закінчені. Згодом місто було назване Одесою, а сам Ф. П. Деволан одержав орден св. Володимира II ступеня.

****

115 років тому (1902) в Одесі відкрито Італійський бульвар.

22 вересня

155 років тому народився **Іван Іванович Іванов** (1862-1929), історик, критик, літературознавець, журналіст, фахівець з історії театру.

В 1905-1907 рр. працював у Новоросійському університеті на посаді професора кафедри загальної історії історико-філологічного факультету. Автор нарисів про М. Гоголя, І. Тургенєва, М. Писемського, Петра I, Олександра II та ін.

****

10 років тому (2007), після 11-річної реконструкції, відкрито Одеський театр опери та балету. На честь відкриття і 120-річчя театру йому надано статус національного.

24 вересня

105 років тому (1912) відбулось освячення будинку для Одеського автомобільного товариства (вул. Гаванна, 3).

****

45 років тому (1972) підписано угоду про споріднення міст Одеси й Ванкувера (Канада).

26 вересня

150 років від дня народження **В'ячеслава Карловича Стефанського** (1867-1949), бактеріолога, інфекціоніста, епідеміолога.

Народився в Одесі. Вчився в Рішельєвській гімназії й на медичному факультеті Київського університету. Повернувшись до Одеси 1893 р., працював у Одеській міській лікарні (нині Одеська міська клінічна інфекційна лікарня) і, за сумісництвом (з 1897 р.), на Одеській бактеріологічній станції. Під його керівництвом у бактеріологічній лабораторії було налагоджене виробництво різноманітних сироваток, лікувальний ефект яких відразу визначався у клінічних умовах. Як лікар-інфекціоніст багато сил і енергії

віддавав боротьбі з епідеміями, які виникали в Одесі в ті роки. Беручи участь у ліквідації спалаху чуми, виявив збудника хвороби у сірих пацюків, що увійшов у наукову літературу під назвою «палички Стефанського». З 1908 р. обіймав посаду приват-доцента кафедри загальної патології медичного факультету Новоросійського університету. 1921 р. обраний професором створеної ним першої в Південній Росії кафедри інфекційних хвороб. Був головою Одеського відділення Всесоюзного товариства епідеміологів, мікробіологів та інфекціоністів, очолював Одеське терапевтичне товариство.

В. К. Стефанський – автор понад 60 наукових праць, присвячених питанням клініки й лікування чуми, холери, дифтерії, дизентерії та скарлатини. Здійснив ряд досліджень у галузі епідеміології. Вказав на шлях боротьби з епідеміями черевного тифу в Одесі.

27 вересня

215 років тому (1802) в Одесі створено пожежну службу.

****

125 років тому (1892) при Павлівському притулку (вул. Старопортофранківська, 24) відкрито школу, яка готувала повитух.

28 вересня

105 років від дня народження *Сергія Яковича Данилова* (1912-1984), поета.

Жив і працював в Одесі. Учасник Другої світової війни. Твори С. Я. Данилова присвячені здебільшого воїнам: «На солдатских дорогах» (1963), «Солнце на марше» (1971), «Идёт солдат» (1975) та ін. Автор книжок: «Гайдархан» (1940), «Два Востока» (1950), «Кремлёвские зори» (1951) та ін. Член Національної спілки письменників України (1947).

30 вересня

130 років від дня народження *Михайла Опанасовича Бачинського* (1887-1937), історика України.

Працював у різних навчальних закладах, зокрема в Одеському державному університеті (1936-1937). Після відкриття 1926 р. «Одеського наукового товариства», яке діяло як одеська філія ВУАН, став його активним членом. Публікувався в багатьох наукових виданнях. Основна праця: «Історія революційного руху на Олександрійщині в 1917-1922 рр.» (1922).

Також у вересні:

110 років тому (1907) були проведені автомобільні перегони Одеса-Миколаїв-Одеса.

****

95 років тому (1922) засновано Чорноморське морське пароплавство.

Жовтень

1 жовтня

195 років від дня народження *Льва Семеновича Ценковського* (1822-1887), ботаніка, мікробіолога, бактеріолога, альголога.

В 1865-1871 рр. був ординарним професором кафедри ботаніки Новоросійського університету. Чимало сил і енергії віддав організації ботанічної лабораторії при університеті. Брав участь у створенні й був першим президентом Новоросійського товариства природознавців.

Наукова діяльність Л. С. Ценковського багатогранна. Вчений досліджував ембріональний розвиток голонасінних рослин, нижчі рослини й тваринні організми (водорості, гриби, інфузорії та ін.). Величезну роль у розвитку біологічної науки відіграв зроблений ним висновок про єдність походження тварин і рослин та їх філогенетичні зв'язки. Чимало наукових праць мали важливе практичне значення. Так, вчений брав участь у боротьбі з хлібним жуком – вивчав паразитичний грибок мюскарідіну, що спричиняє хворобу жука. Досліди, які проводив Л. С. Ценковський разом з І. І. Мечниковим, були першими спробами створити біологічні методи боротьби зі шкідливими комахами. Але найбільша заслуга вченого – розробка власних методів отримання та збереження вакцини проти сибірської виразки. З 1886 р. ця вакцина стала широко застосовуватися проти сибірської виразки у сільськогосподарських тварин.

****

130 років тому (1887) відкрито відбудований після пожежі Одеський театр опери та балету (за проектом Ф. Фельнера і Г. Гельмера).

****

125 років тому (1892) в Одесі вийшов перший номер «Южнорусской медицинской газеты».

2 жовтня

80 років від дня смерті *Олександра Михайловича Де-Рібаса* (1856-1937), краєзнавця, історика, бібліографа. Внучатий племінник Йосипа Де-Рібаса.

Одеський період життя О. М. Де-Рібаса насичений громадською й видавничою й адміністративною діяльністю. Був головою Одеського літературно-артистичного товариства, членом правління Одеського відділення каси взаємодопомоги літераторам і вченим (1912-1917), членом Пушкінської комісії Одеського будинку вчених. У 1922-1924 рр. працював директором Одеської міської публічної бібліотеки, потім організував і впродовж багатьох років завідував відділом «Одесика» цієї бібліотеки. Першим ввів у науковий обіг таке поняття, як «Одесика», склав унікальну картотеку за цією тематикою.

Автор близько 200 історико-краєзнавчих нарисів та спогадів про Одесу. Публікував їх у газетах «Одесский листок» і «Одесские новости», журналах «Южный музыкальный вестник», «Театр и кино», «Театральный бюллетень»,

«Зритель», «Театр», «Силуэты». Частину нарисів включив у книгу «Старая Одесса».

5 жовтня

125 років від дня народження **Миколи Миколайовича Розенталя** (1892-1960), історика релігії, античника, медієвіста.

Жив в Одесі у 1936-1954 рр. З вересня 1936 р. був завідувачем і єдиним викладачем кафедри історії середніх віків в Одеському державному університеті. Під час «Великого терору» 1937-1938 рр. був відсторонений від завідування кафедрою, зазнав переслідувань, на кілька місяців був позбавлений права викладати. У роки окупації Одеси разом з університетом перебував в евакуації у м. Байрам-Алі (Туркменська РСР). Після повернення до Одеси читав курси лекцій на історичному, юридичному, філологічному факультетах, керував підготовкою аспірантів. У 1951-1954 рр. викладав курс естетики студентам Одеської консерваторії ім. А. В. Нежданової.

В науці відомий як дослідник проблем античності і середньовіччя. У другій половині 1930-х на історичному факультеті Одеського державного університету розробляв тему «Розвиток класових протиріч у франкському суспільстві V-VIII ст.». Низку праць ученого, зокрема монографії «Історія Англії у висвітленні В. Шекспіра», «Ян Гус і гуситство», так і не були опубліковані.

7 жовтня

65 років тому (1952) створено Іллічівське гідрометеобюро.

11 жовтня

115 років від дня народження **Володимира Платоновича Цесевича** (1907-1983), астронома, члена-кореспондента АН УРСР, заслуженого діяча науки УРСР.

У 1944-1983 рр. – професор Одеського університету та директор університетської Астрономічної обсерваторії, 1948-1950 рр. директор Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР. Основні праці В. П. Цесевича присвячені змінним зорям, їх математичному моделюванню, зокрема дослідженню змін їх блиску, теорії затемнень подвійних зір та складанню таблиць для визначення їх характеристик.

Він – автор 753 наукових і науково-популярних праць, зокрема монографій «Затемнені зорі» та «Зорі типу RR Ліри», науково-популярних книг «Что и как наблюдать на небе» (6 видань), «Маяки Всесвіту», «Переменные звезды и их наблюдение» та ін. Праці В. П. Цесевича стосуються також обертання штучних супутників землі.

12 жовтня

160 років від дня народження **Івана Андрійовича Линниченка** (1857-1926), історика, члена-кореспондента Російської академії наук та АН СРСР.

Педагогічну кар'єру в Одесі розпочав на посаді приват-доцента кафедри російської історії Новоросійського університету (1884-1885). У 1896-1919 рр. керував цією кафедрою у званні екстраординарного, ординарного (1898) та заслуженого (1909) професора. Протягом 1906-1915 рр. викладав історію на Одеських вищих жіночих курсах. У 1911-1919 рр. очолював Одеське бібліографічне товариство при Новоросійському університеті.

Творча спадщина – близько 400 праць: «Взаимные отношения Руси и Польши до XIV ст.» (1884), «Русь и Польша до конца XII в.» (1884), «Патриархальные градоправители» (1916) та ін.

13 жовтня

145 років від дня народження **Сергія Івановича Солнцева** (1872-1936), економіста, академіка АН УРСР та АН СРСР.

Ректор Новоросійського університету (1920). Однак на цій посаді затримався недовго: того ж року Новоросійський університет був реорганізований і С. І. Солнцева звільнили. Таким чином, він став останнім ректором Новоросійського університету. Надалі працював професором гуманітарно-суспільного інституту, а після його реорганізації був обраний професором Одеського інституту народного господарства та призначений деканом кооперативного факультету інституту. У грудні 1921 р. С. І. Солнцев звільнився і переїхав до Петрограда.

Праці: «Заработная плата как проблема распределения» (1911), «Введение в политическую экономию. Предмет и метод» (1922), «Земельная рента в крестьянском хозяйстве» (1929) та ін.

15 жовтня

120 років від дня народження **Іллі Арнольдовича Ільфа** (Іехієл-Лейб Ар'євич Файнзільберг) (1897-1937), письменника-сатирика.

Народився в Одесі. Закінчив технічну школу (1913). Співпрацював з одеською газетою «Моряк», був редактором гумористичного журналу «Синдетикон». З 1927 р. писав головним чином, у співавторстві з Є. П. Петровим. Найбільш відомі їхні сатиричні твори «Двенадцать стульев» (1928), (його фабула була запропонована В. П. Катаєвим) і «Золотой теленок» (1931), а також книга «Одноэтажная Америка» (1936), в якій відбилися їхні враження від подорожі цією країною.

На подвір'ї Одеського літературного музею І. А. Ілфу і Є. П. Петрову встановлено пам'ятник.

16 жовтня

70 років від дня народження **Миколи Григоровича Лук'яненка** (1947), хіміка-органіка, члена-кореспондента Національної академії наук України.

Народився в Одесі. Закінчив хімічний факультет і аспірантуру при кафедрі органічної хімії Одеського державного університету. Відтоді

працює на цій кафедрі (асистент, доцент, професор). Керував підготовкою і захистом 19 кандидатських дисертацій. Неодноразово виступав з лекціями на міжнародних конференціях і симпозіумах. Член Міжнародного консультативного комітету з макроциклічної хімії.

М. Г. Лук'яненко – фахівець тонкого органічного синтезу й фізико-органічної хімії поліфункціональних макрогетероциклів. Автор праць «Макрогетероцикли : синтез, структура, властивості».

20 жовтня

215 років тому (1802) видано постанову про поділ Новоросійської губернії на Миколаївську, Катеринославську і Таврійську.

24 жовтня

120 років від дня народження *Лазаря Яковича Саксонського* (1897-?), піаніста.

Народився в Одесі. 1917 р. закінчив Одеську консерваторію за класом фортепіано Г. М. Бібера. В 1912-1925 рр. - піаніст у театрах і кінотеатрах Одеси. Автор Білоруської та Казахської рапсодій для цимбал і фортепіано, творів для симфонічного оркестру «Варіації», «Російський ліс», «Ранок рідного міста», сюїти для хору та солістів «Юність світу», низки інших творів. Був членом Спілки композиторів України.

Також у жовтні:

140 років тому (1877) в Одесі вийшов перший номер газети «Правда», яка проіснувала до осені 1880 р.

****

130 років тому (1887) в Одесі розпочинає свою діяльність «Общество попечения о больных детях».

Очолювали товариство Л. І. Курис та її соратниця Н. Я. Шведова. Їх зусиллями 1888 р. була заснована санаторна станція для 40 дітей. Станція була розташована на Усатових хуторах, поблизу Хаджибейського лиману. Товариству належала також дитяча лікарня, збудована доктором О. О. Мочутковським на власні кошти та передана товариству.

Листопад

1 листопада

145 років (1872) тому в одноповерховому будинку на розі Катерининської та Ланжеронівської вулиць була відкрита кав'ярня Якова Фанконі.

2 листопада

120 років тому (1897) лютеранська церква Св. Павла (Новосельського, 68) була освячена після реконструкції.

3 листопада

165 років від дня народження **Кириака Костянтиновича Костанді** (1852-1921), живописця й педагога, академіка.

Навчався в Одеській рисувальній школі. Закінчив 1882 р. Петербурзьку академію мистецтв (був учнем М. Клодта). Член Товариства передвижників. Член-засновник Товариства південноросійських художників, у 1902-1921 рр. — його голова. Був одним із засновників Одеського музею мистецтв та його директором від 1917 р. З 1885 р. викладав в Одеському художньому училищі. Серед його учнів – І. Бродський, М. Греков, О. Шовкуненко, І. Шульга.

К. К. Костанді працював у побутовому жанрі, зображував побутові мотиви на пейзажному тлі (здебільшого Одеси та її околиць), малював пейзажі, писав також портрети. Картини: «У хворого товариша» (1884), «В люди» (1885), «Гуси» (1888), «Старенькі» (1891), «Рання весна» (1892) та ін. В Одесі на вул. Пастера, 46, на будинку, де він мешкав, встановлено меморіальну дошку.

5 листопада

200 років тому (1817) одна з головних вулиць Одеси дістала назву Грецька.

7 листопада

70 років тому (1947) в Ізмаїлі відкрито музей О. В. Суворова.

8 листопада

125 років тому (1892) при Одеському міському сирітському будинку (вул. Старопортофранківська, 14), відкрито ремісниче училище.

****

80 років від дня народження **Віталія Костянтиновича Березінського** (1937-2011), поета, члена Національної спілки письменників України (1965).

1954 р. приїхав учитися до Одеси. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (1961). Працював у видавництві «Маяк», в Одеській письменницькій організації (відповідальний секретар), на Одеській кіностудії. 1962 р. в Одесі вийшла його перша збірка поезій «Повінь». Автор книжок «Рождение солнца» (1987), «Настройщик пианино» (1989) «Солоний камінь» (2002) «Баляндраси», «Закохане дзеркало» (2006) та ін.

11 листопада

100 років від дня народження **Абби Юхимовича Глаубермана** (1917-1974), фізика-теоретика.

Закінчив Одеський державний університет (1939). З 1966 р. – директор НДІ фізики цього університету. Проводив наукові дослідження з теорії поверхневого натягу металів і деформації кристалічної решітки металу поблизу поверхні, теорії електронних спектрів конденсованих систем та ін.

Праці А. Ю. Глаубермана: «Квантова механіка : навчальний посібник» (1962), «К теории туннельных переходов электронов в кристаллах» (1967), «Фізика атома та квантова механіка : навчальний посібник» (1972), «О физике фотографического процесса» (1973).

****

45 років від дня смерті **Віри Михайлівни Інбер** (1890-1972), поетеси, прозаїка.

Народилася в Одесі. Закінчивши гімназію, навчалася на історико-філологічному факультеті одеських Вищих жіночих курсів. У роки навчання публікувала вірші – спочатку в одеських газетах (1910), потім у журналі «Солнце России» (1912). Перша книга віршів «Печальное вино» вийшла 1914 р. у Парижі. Повернувшись 1914 р. до Одеси, друкувалася в місцевих газетах і альманахах «Весенний салон поэтов» та «Скрижаль», пробувала сили як актриса, писала для театру. 1922 р. В. М. Інбер видала в Одесі поетичну книгу «Бренные слова».

17 листопада

130 років від дня народження **Юрія Васильовича Шумського (Шоміна)** (1887-1954), актора, режисера, народного артиста СРСР (1944).

У 1925-1934 рр. – актор і режисер Одеської держдрами (нині – Одеський український музично-драматичний театр ім. В. Василька). Ю. В. Шумський — яскравий майстер перевтілення. Ролі: Петруччо та Бенедикт («Приборкання норовливої») та «Багато галасу даремно» В. Шекспіра), Фігаро («Весілля Фігаро» П. Бомарше), Філіпп II («Дон Карлос» Ф. Шіллера), Нейль («Композитор Нейль» Г. Кауфмана) та ін. Виступав також в українському і російському класичному репертуарі. Брав участь у радіовиставах. Знімався у фільмах «Тарас Шевченко», «Борислав сміється», «Беня Крик», «Напередодні» та ін.

20 листопада

80 років від дня народження **Євгена Васильовича Чумака** (1937), скульптора. Член Національної спілки художників України.

Народився в м. Роздільна, Одеської області. Закінчив Одеське художнє училище ім. М. Грекова. Основні роботи: пам'ятник на місці зустрічі військ Окремої Приморської армії та 4-го Українського фронту (м. Білогорськ, 1971), «Портрет Г. Березиної» (1975), «Лель» (1982), меморіальна дошка академіку В. Цесевичу (1991).

23 листопада

85 років від дня народження **Дмитра Семеновича Іщенка** (1932-2013), спеціаліста в галузі давньоруської мови.

Народився в Одесі. Вчився на філологічному факультеті і в аспірантурі при кафедрі російської мови Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. З 1979 р. працює на кафедрі російської мови Одеського

державного університету ім. І. І. Мечникова. 1993 р. обраний завідувачем, а з 1995 р. – професором цієї кафедри.

Наукові інтереси Д. С. Іщенка зосереджені, переважно, на вивченні давніх слов'янських рукописів, на їх палеографічному опису, текстологічному зіставленні та дослідженні лексичних особливостей. З цієї тематики науковець опублікував низку статей в наукових збірниках.

27 листопада

135 років від дня народження *Михайла Єлисейовича Слабченка* (1882-1952), історика, академіка ВУАН (з 1929).

Народився на Нерубайських хуторах (нині с. Нерубайське, Біляївського району, Одеської області). Після закінчення історико-філологічного та юридичного факультетів Новоросійського університету й Військово-юридичної академії в Петербурзі був залишений при Новоросійському університеті й 1911 р. дістав наукове відрядження до Німеччини для завершення магістерської дисертації. З 1919 р. — доцент Одеського університету, у 1920-1929 рр. — професор Інституту народної освіти, голова соціально-історичної секції Одеського наукового товариства.

Наукова діяльність М. Слабченка охоплювала майже всі періоди історії України. Основні праці: «Малорусский полк» (1909), «Опыты по истории права Малороссии» (1911), «Протокол отпускных писем гетмана Д. Апостола 1728 г.» (1913) та ін.

Грудень

2 грудня

115 років від дня народження *Ханана Абрамовича Вайнермана* (1902-1979), поета.

У 1930-1932 рр. навчався в Одеському педагогічному інституті та в Одеському інституті народного господарства. Літературну діяльність розпочав у 1925 р. в одеській єврейській газеті «Дер одесер арбетер», потім друкувався в республіканських і центральних єврейських періодичних виданнях. Писав на їдиш. Основна тема творчості – життя єврейського села, праця його жителів. Найбільш відомий його поетичний цикл «У херсонських степах». Перша збірка віршів – «У злитті» (1930). Потім вийшли збірки «Земля оновлена» (1932), «Ніч», (1933), «Золоті гілки» (1935), «У життя закоханий» (1940) та ін.

****

100 років від дня народження *Віктора Олексійовича Преснова* (1917-1987), фізика, лауреата Державної премії України.

1969 року організував та очолив кафедру фізичної електроніки Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. За час наукової діяльності він написав 6 книг і понад 340 наукових статей. Одержав 56 авторських свідоцтв на винаходи. Праці: «Основы техники и физика спая»

(1961), «Металлокерамический спай в электронной и атомной промышленности» (1962) та ін.

4 грудня

120 років тому (1897) міська управа обрала *Михайла Михайловича Толстого* на посаду попечителя міської публічної бібліотеки.

5 грудня

180 років від дня народження *Олександра Андрійовича Веріго* (1837-1905), хіміка-органіка.

Працював у хімічних лабораторіях закордоном. 1866 р. став лаборантом у Новоросійському університеті. Працював на кафедрі технічної хімії. 1871 р. був обраний екстраординарним, а з 1883 р. – ординарним професором. Педагогічну діяльність поєднував з науковою. Досліджував одеські лимани, їхню ропу і грязі. Вивчав питання оздоровлення питної води. 1880 р. за власні кошти організував в Одесі першу в Російській імперії лабораторію для дослідження харчових продуктів. 1896 р. залишив Новоросійський університет і організував хімічну лабораторію, де працював до кінця життя. О. А. Веріго створив велику школу хіміків-органіків. Його учнями були П. Г. Мелікішвілі, В. М. Петріашвілі, М. Д. Зелінський.

****

170 років тому (1847) відкрито Олександрівський дитячий притулок на вул. Разумовській.

8 грудня

80 років від дня народження *Миколи Леонідовича Огренича* (1937-2000), співака (тенор), народного артиста УРСР (1975).

1966 р. закінчив Одеську консерваторію (клас О. М. Благовидової). З 1962 р. – соліст Одеського театру музичної комедії, в 1966-1988 рр. – Одеського театру опери та балету. В 1967-1969 рр. стажувався у «Ла Скала», виступав з концертами в Мілані й Флоренції. З 1970 р. – викладач Одеської консерваторії (з 1984 р. – ректор, з 1988 р. – професор).

Партії: Водемон, Ленський («Іоланта», «Евгеній Онегин» П. Чайковського), Каварадоссі («Тоска», Дж. Пуччіні), Хозе («Кармен» Ж. Бізе) та ін. Дипломант Всесоюзного конкурсу вокалістів ім. М. Глінки (1965), лауреат міжнародних конкурсів вокалістів, премії ім. П. Чайковського (I премія, 1970).

9 грудня

120 років (1897) від дня освячення храму Олександра Невського, збудованого при Окружному військовому шпиталі в Одесі.

10 грудня

150 років тому (1867) затверджено статут «Одесского общества взаимного кредита».

13 грудня

145 років від дня народження *Данила Карловича Крайнева* (1872-1949), художника, заслуженого діяча мистецтв УРСР (1941).

У 1883-1890 рр. навчався в Одеській рисувальній школі. 1897 р. отримав звання художника за картину «Розповідь». У 1901-1930 рр. викладав в Одеському художньому училищі. Член і експонент Товариства ім. К. Костанді (1925-1929). У 1931-1934 рр. викладав у Миколаївському художньому технікумі, з 1935 р. – в Одеському художньому училищі (професор з 1935 р.). Автор статей з проблем історичного живопису. Картини: «Околиці Одеси», «Кадри» (1925), «Розповідь моряка» (1897), «Друзі у хворого Т. Шевченка» (1939).

22 грудня

75 років тому (1942) Указом Президії Верховної Ради СРСР була затверджена медаль «За оборону Одеси».

24 грудня

120 років від дня народження *Миколи Леонідовича Рубінштейна* (1897-1963), історика, історіографа.

Народився в Одесі. Середню освіту здобув у 1-й Рішельєвській гімназії. 1916 р. вступив на історичне відділення історико-філологічного факультету Новоросійського університету, як слухач відвідував заняття на юридичному факультеті. Після здобуття вищої освіти вступив на службу в губернський архів, за сумісництвом працював статистиком і бухгалтером, економістом, юристом, редактором у різних установах і організаціях. Закінчив також правничий факультет Одеського інституту народного господарства, в якому пізніше викладав. Член багатьох наукових товариств при ВУАН: Одеської комісії краєзнавства, Одеського наукового товариства. Наукові інтереси історика були зосереджені на питаннях історії феодалізму в Київській державі та історії революційного руху в Україні у ХІХ ст. Праці: «Нарис історії Київської Русі» (1930), «Русская историография» (1940) та ін.

26 грудня

65 років від дня народження *Ніни Миколаївни Стоян* (1952), солістки балету Одеського театру опери та балету, заслуженої артистки України.

Перша велика сольна партія Н. Стоян в Одеському театрі опери та балету – Ліза («Тщетная предосторожность»). Виконувала також партії у виставах «Маскарад», «Спящая красавица», «Конёк-горбунок» та ін. Гастролювала закордоном.

Нині Н. Стоян – педагог-репетитор у театрі, викладає також на хореографічному відділенні училища культури і мистецтв ім. К. Данькевича.

27 грудня

110 років від дня народження **Панька (Пантелеймона) Михайловича Педи** (1907-1937), поета.

Закінчив Одеський педінститут. Був завідувачем літчастиною Одеського театру опери та балету. Член Всеукраїнської спілки пролетарських письменників. Репресований комуністичним режимом за часів радянської влади. Його перу належать збірки: «Перший рейд» (1931), «Горять огні» (1961).

****

95 років від дня народження **Ізмаїла Борисовича Гордона** (1922-2008), поета.

Лауреат премії журналу «Нева» (1988), літературних премій ім. І. Рядченка (1999) та К. Паустовського. Член Національної спілки письменників України (1974). Автор збірок поезій: «Приморская улица», «Диалог», «Палуба», «Тамариск», «И сердце било в набат», «Берег Отрады», «Солдатский хлеб», «Стихотворения», «Баллада о зеркалах», «Избранное».

****

90 років від дня народження **Леоніда Васильовича Багрій-Шахматова** (1927-2009), юриста, фахівця в галузі кримінального права, заслуженого діяча науки і техніки України.

Народився в Одесі. Закінчив юридичний факультет Одеського університету ім. І. І. Мечникова. Працював завідувачем кафедри кримінального права і кримінології юридичного факультету Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (нині це Одеська національна юридична академія). Директор Одеського центру Української академії національного прогресу (1994), заступник голови української кримінологічної асоціації (1995), старший інспектор української секції Міжнародної поліції (Інтерполу). Досліджував проблеми кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології. Основні праці: «Система кримінальних покарань та їх класифікація» (1973), «Кримінальна відповідальність і покарання» (1976), «Теоретичні проблеми класифікації кримінальних покарань» (1979), «Кримінальне право Української РСР на сучасному етапі» (1986, у співавт.) та ін.

30 грудня

80 років від дня народження **Надії Семенівни Щербань** (1937-1977), поетеси.

Народилася в с. Дальник, Одеської області. Працювала бібліотекарем і кореспондентом одеського радіо і телебачення. Поетичні збірки: «Місяць над селом» (1958), «Співає степ» (1962) та ін. Член Національної спілки письменників України (1964).

Також у грудні:

160 років від дня народження **Якова Юлійовича Бардаха** (1857-1929), мікробіолога, доктора медицини, заслуженого діяча науки.

Народився в Одесі. Вчився на фізико-математичному факультеті Новоросійського університету. Ще студентом працював у лабораторії І. І. Мечникова. 1883 р. закінчив Петербурзьку військово-медичну академію у званні лікаря.

Повернувшись до Одеси, взяв участь в організації першої в Російській імперії бактеріологічної станції. 1903 р. також організував в Одесі першу в Російській імперії станцію швидкої допомоги, яка нині носить його ім'я. На фасаді будинку Одеської станції швидкої допомоги (Валівський пров., 10) на його честь встановлено меморіальну дошку. 1920 р. Я. Ю. Бардах заснував Одеський клінічний інститут і став його ректором. Створив спілку лікарів. Брав участь у створенні нижчих безплатних шкіл для незаможних, очолював комісію з допомоги бідним студентам.

Я. Ю. Бардах зробив значний внесок у розвиток прикладної імунології: вивчав збудників сказу, дифтерії, черевного й поворотного тифу, сибірської виразки. Розробив інтенсивний метод щеплення проти сказу. Вивчав методіку і розробив інтенсифікацію пастерівських щеплень (що високо оцінив Л. Пастер). Книга Я. Ю. Бардаха «Исследования по дифтерии» стала першою в Російській імперії працею, присвяченою питанням серопротілактики та серотерапії дифтерії. Запропонував також кілька методик виготовлення туберкуліну, розпочав вивчення мікробіології солоних озер і лиманів, роботи з виготовлення штучної лікувальної гряди.

У 2017 році також виповнюється:

260 років від дня народження **Габрієля Кастельно (де Кастельно д'Орос)** (1757-1826), історика-аматора, автора однієї з перших фундаментальних праць з історії Новоросії.

1803 р. переїхав до Одеси. Губернатор Новоросії герцог де Рішельє доручив йому збирати документи й відомості для написання твору з історії Новоросійського краю. Тритомна праця Габрієля Кастельно з історії Новоросії вийшла 1820 р. в Парижі під назвою: «Опыт древней и современной истории Новороссии. Статистика провинций, её составляющих. Основание Одессы, её успехи, её настоящее положение...».

****

250 років від дня народження **Фоми Олександровича Кобле** (1767-1833), бойового генерала, військового коменданта, одного з перших забудовників Одеси.

Керував градоначальством у 1814-1815 рр. після від'їзду герцога де Рішельє з Одеси. Генералові Кобле належала ділянка міської землі в районі сучасного центру Одеси. Його ім'ям названо одну з вулиць центральної частини Одеси.

****

245 років від дня народження *Івана Павловича Бларамберга* (1772-1831), археолога-антикознавця, колекціонера, громадського діяча.

З 1808 р. жив в Одесі. За поданням герцога де Рішельє був прокурором Одеського комерційного суду (1808-1810), водночас служив у Комісії зі справ нейтрального мореплавства (1809) і в Одеському градоначальстві начальником Одеської митної округи (1812-1818). Кореспондент Комісії складання законів (1818), член Комісії для розгляду корабельних документів при привозі до Одеського порту заборонених товарів, і Комітету з облаштування Одеського порто-франко (1818-1824). З 1825 р. – чиновник для особливих доручень при генерал-губернаторові М. С. Воронцові: проводив роботи з виявлення старожитностей у Новоросійському краї. Перший директор музеїв старожитностей в Одесі (з 1825 р.) і Керчі (з 1826 р.). Будинок Бларамберга в Одесі в першій третині ХІХ ст. був археологічним музеєм і центром громадського й наукового життя міста, який відвідував О. С. Пушкін.

****

230 років тому (1787) засновано с. Тузли, Татарбунарського району.

****

220 років тому (1797) вперше в письмових джерелах згадується с. Богуславка, яке згодом увійшло до складу смт Велика Михайлівка.

****

215 років тому (1802) проведено межування міста Одеси.

****

215 років тому (1802) засновано смт Березівка.

****

215 років тому (1802) засновано селище Антоно-Кодинцеве, нині – смт Комінтернівське.

****

205 років від дня народження *Івана Дмитровича Соколова* (1812-1873), математика.

1865 р. – перший ректор Новоросійського університету. Забезпечив високий рівень викладання механіки в молодому університеті. В 1866-1867 рр. виконував обов'язки попечителя Одеського навчального округу.

Основні напрями досліджень ученого – варіаційне числення й аналітична механіка. Найбільш значна його праця – «Динамика» (1860), один з перших і кращих російських посібників з аналітичної механіки. В одеський період І. Д. Соколов написав важливу працю з принципу найменшої дії. Він також цікавився викладанням математики в середній школі, написав відомий свого часу підручник для гімназій «Элементарная теория тригонометрических линий и прямолинейная тригонометрия».

205 років тому (1812) закінчилася війна Росії з Туреччиною, був укладений Бухарестський трактат, за яким до Росії приєднувалася Бессарабська область.

205 років тому (1812) засновано селище Табаки (Болградського району).

195 років тому (1822) засновано селище Сарата.

185 років від дня народження **Олександра Михайловича Богдановського** (1832-1902), юриста, фахівця в галузі кримінального права.

В 1853 р. був прийнятий на посаду ад'юнкта Рішельєвського ліцею (кримінальне право і практичне судочинство). В 1856-1857 рр. обіймав посаду радника правління Рішельєвського ліцею. Був активним учасником перетворення Рішельєвського ліцею в Новоросійський університет. Був також почесним мировим суддею, головою Одеського міського з'їзду мирових суддів, головою педагогічної громади. 1858 р. був обраний членом Одеського товариства історії та старожитностей, 1865 р. – інспектором Маріїнської жіночої гімназії, 1870 р. – присяжним засідателем Одеського окружного суду.

Цікавою та плідною була робота О. М. Богдановського як редактора й видавця. Під його редакцією видано «Собрание литературных статей Н. И. Пирогова»; разом з О. І. Георгієвським видав «Новороссийский литературный сборник», працю «О земледельческих колониях и исправительных школах во Франции, Англии и Германии», «Учебник уголовного права».

****

185 років тому (1832) в Одесі відкрито Грецький базар.

****

185 років тому (1832) в Одесі відкрито «Скотский рынок».

****

180 років тому (1837) закінчено будівництво дзвонарні Преображенського кафедрального собору.

****

175 років від дня народження **Олександра Львовича Бертьє-Делазарда** (1842-1920), історика-антикознавця, археолога, нумізмата.

Дійсний член Одеського товариства історії та старожитностей. З 1899 р. – віце-президент і фактичний керівник Одеського товариства історії і старожитностей. Одним з перших залучив метрологічні дані для вивчення грошового обігу. Вивчав історичну географію півдня СРСР в давнину і в середні віки. Основні праці з археології та історії монетної справи античних міст Північного Причорномор'я: «Раскопки Херсонеса» (1893), «О Херсонесе» (1907) та ін.

****

170 років тому (1847) Одесу відвідав **Ференц Ліст**, композитор, піаніст, диригент, з концертом.

****

170 років тому (1847) закінчено будівництво Стрітенської церкви на Новому базарі.

****

165 років тому (1852) відкрито єврейське дівоче училище.

****

165 років від дня народження *Петра Миколайовича Бучинського* (1852-1927), зоолога, гідробіолога. Учень О. О. Ковалевського.

Вчився на природничому відділенні фізико-математичного університету. Залишився в університеті як професорський стипендіат. 1882 р. – хранитель зоологічного музею. З 1891 р. – приват-доцент на кафедрі зоології. Водночас викладав у жіночих гімназіях Гепнер і Трачевської, на Вищих жіночих курсах. Багато часу віддавав діяльності в Новоросійському товаристві природознавців: був його секретарем (з 1885 р.), президентом (1901-1911), редактором «Записок Новороссийского общества естествоиспытателей». Був головою лекційного комітету при Одеській міській аудиторії, влаштував при ній природничий історичний музей, поповнив і розширив зоологічний музей університету, особливо відділ остеології.

Наукові роботи П. М. Бучинського присвячені в основному фауні одеських лиманів. Найбільш повно дослідив найпростіших Хаджибейського та Куяльницького лиманів. Підкреслював подібність найпростіших Хаджибейського лиману і Чорного моря, відзначав вплив солоності на їхні морфологічні особливості.

****

160 років від дня народження *Кирила Михайловича Сапежка* (1857-1928), хірурга-патолога.

З 1902 р. – екстраординарний, а з 1904 р. – ординарний професор кафедри факультетської хірургії Новоросійського університету. 1906 р. К. М. Сапежка був обраний головою VI Всеросійського з'їзду хірургів. З 1914 р. завідував хірургічною факультетською клінікою. 1917 р. його затвердили у званні заслуженого професора.

Наукові роботи К. М. Сапежка присвячені хірургічному лікуванню виразкової хвороби, оперативній хірургії з топографічною анатомією, патології анатомії, хірургічній патології й терапії з десмургією. Він запропонував власний метод операції пупкової грижі. Був одним із редакторів журналу «Русский хирургический архив».

****

155 років тому (1862) в Одесі відкрито Комерційне училище (на вул. Преображенській, архітектор Гонсіоровський).

****

155 років тому (1862) в Одесі відкрито аптеку Б. Біллінга на вулиці Рішельєвській, 42.

****

155 років тому (1862) засновано «Одесское общество покровительства животным».

****

150 років тому (1867) відкрито Павлівський будинок дешевих квартир на Куликовому полі.

****

145 років від дня народження *Іллі Леонідовича Смоленського* (1872-1933), історика, лідера одеської української «Громади».

Народився в Одесі. Під час навчання в одеській гімназії був членом одеської української «Молодої громади». На початку ХХ ст. брав активну участь у роботі історико-філологічного товариства при Новоросійському університеті. Захоплювався психологією та теософією. Опублікував низку оригінальних праць з філології, етики (дослідження феномену сором'язливості, особливості почуття кохання у чоловіків), розробив анкету про прояви таємничого та надприродного. Викладав історію в одеських гімназіях і училищах. Читав публічні лекції. Найбільш відома його праця – «История как наука и как предмет преподавания (переоценка исторических знаний). Историко-методический этюд» (1906).

****

140 років від дня народження *Миколи Йосиповича Лернера* (1877-1934), історика російської літератури й культури Одеси першої половини ХІХ ст.

Народився в Одесі. Вищу освіту здобув на юридичному факультеті Новоросійського університету. Перші його статті з'явилися на сторінках неофіційної частини «Ведомостей одесского градоначальства», який редагував його батько. М. Й. Лернер був членом Одеського товариства історії та старожитностей та Одеського бібліографічного товариства при Новоросійському університеті.

****

130 років тому (1887) засновано Одеську фабрику технічних тканин (джутову фабрику).

****

130 років тому (1887) в Одесі засновано «Одесское общество покровительства отбывшим наказание и бесприютным».

****

125 років тому (1892) в Одесі відкрито амбулаторну лікарню Касперівської общини сестер Червоного Хреста.

****

120 років тому (1897) було засновано завод Бродського (нині – цукрорафінадний завод).

****

120 років тому (1897) почалося видання журналу «Жизнь Юга», в якому друкувалися твори М. Горького та І. Франка.

****

105 років тому (1912) створено Одеську селекційну станцію на чолі з професором Андрієм Опанасовичем Сапегіним (тепер – Селекційно-генетичний НДІ Академії аграрних наук України).

****

105 років тому (1912) в Одеському цирку проходив чемпіонат з боротьби, в якому взяли участь найсильніші борці світу.

****

60 років тому (1957) Одеса стала членом Всесвітньої організації споріднених міст.

****

60 років тому (1957) створено обласну організацію Спілки журналістів СРСР.

****

55 років тому (1962) відкрито Одеський аеропорт (за проектом М. А. Шаповаленка, Ю. Г. Ванштейна, А. Д. Крайнесва).

****

45 років тому (1972) засновано Одеське музичне товариство.

****

25 років тому (1992) вийшли перші номери газет «Коммерсант Юга», «Морские ведомости», «Ориентир», «Слово».